

# KAUBANDUS-TÖÖSTUSKOJA

## TEATAJA

Nr. 8. II aastakäik

13. aprillil 1927

Ilmub kaks korda kuus.

## Tellimishind:

Aastas	Emk. 250.—
Poolaastas	" 150.—
Välismaale	" 500.—
Poolaastas	" 300.—

## Toimetus:

Kaubandus-tööstuskoda, Tallinn, Lai t. 45
Kõnetraat 17-77, toimetaja kodus 1-35
Toimetaja kõnetunnid: igal esmaspäeval,
kesknädalal ja reedel kella 2—3 p. l.

## Kuulutuste hinnad:

1/1 lhk.	Emk. 4000.—
1/2 " "	" 2200.—
1/4 " "	" 1200.—
Kaanekülgedel—kokkuleppel	

**SISU:** Saksa kinnitusseltside ja Reederite ühingu vahel kokkulepitud jääklaused ja meie väliskaubanduse ja laevasõidu huvid. Uus saaduste footmismeetod. Eesti huvide kaitse Antwerpenis. Kaubitsemine vanakraamiturul. Kaubandus-tööstuskoda märgukiri rahaministrile 1927. a. keskmiste puhaskasunormide asjus. Majanduslikud teated kodu- ja välismaalt. Tolliteateid. Uusi tööstusi. Uusi seadusi ja määrusi. Äriettevõtete koosolekuid. Turgude ilvevaade märtsikuul. Kaubahinnad. Börsi kursid.

## Saksa kinnitusseltside ja Reederite ühingu vahel kokkulepitud jääklaused ja meie väliskaubanduse ja laevasõidu huvid.

Ins. E. M a s i k.

Saksa kinnitusseltside ja Reederite Ühingu vahel on, pärast ebaõnnestunud katseid talvise navigatsiooni ajal Leningradi sadamaga ja ka mitmete Soome ja Riia sadamatega ühendust alles hoida, samuti 1926. a. erakorralise talve muljetel töötatud välja käesoleva aasta alguks „üld- ja erijääklaused“ laevade, prahi ja huvide (Interessen) kinnituse kohta vastavatel jääaegadel, mis teatavates Baltimere sadamates paneb laevasõidu peale õige suured lisakohustused, mis ei jäta mõju avaldamata kaupade liikumise ja

hinna peale läbi nende sadamate. Üldklausel käsitleb laevu, mis ei ole erilisel jää vastu kindlustatud. Nende laevade sõidul vastava rajooni sadamasse vastaval jääperioodil peab laev kandma õige suuri lisapreemiaid ja lisakohustusi.

Eriklausel käsitleb laevu, mis on jää vastu kindlustatud, millel erikruvi (teras, kaitstud), millel raadio — nende kohta on vähemad erinõudmised. Jäärajoonid ja lisanõudmised selguvad järgnevast tabelist:

Jäärajoonid.	Jääperioodi kestvus.	Lisakohustused (kasko)	
		a) Harilikud laevad.	b) Jääkindl. laevad.
1) I R a j o o n : Sandhamn —Dagerort —Filsand—Lysterort ja Gefle —Turu —Helsingi —Tallinn. Sadamad: Riia, Pärnu, Paldiski, Tallinn, Helsingi, Turu, Gefle.	1/I — I/IV 91 päeva	Kinnitusandja peab lisaks harilikku- dele tingimustele: 1) 40% kahjust oma riisikole võtma poliisi summast või 2% laeva väärtusest; 2) ja lisapreemiat maksma 1/4% iga sisse- või väljasõidu eest; 3) kui p. 1 vähendada 5%, siis p. 2 —1/2% lisa.	1) Sama kui a.) p. 1. 2) Lisapreemia 1/8%. 3) Lisapreemia 1/4%.

Järrajoonid.	Jääperioodi kestvus	Lisakohustused (kasko).	
		a) Harilikud laevad.	b) Jääkindl. laevad.
II) II Rajoon: Botnia ja Soome lahed esimese rajooni piiridest kuni: Oersköldsvik—Vasa — Viiburi — Narva.	15/XII—15/IV 122 p.	Kinnituselts ei vastuta jääkahjude eest.	1) Sama kui a., p. 1. 2) Lisapreemia $1/4^{0}/0$ . 3) Lisapreemia $1/2^{0}/0$ .
III) III Rajoon: Botnia lahe põhjapoolne osa.	1/XII—15/IV 137 p.	D-to	1) Sama kui a) p. 1. 2) Lisapreemia $1/4^{0}/0$ . 3) Lisapreemia $1/4^{0}/0$ .
IV) IV Rajoon: Soome laht idapool Narva—Viiburi joont.	1/XII—15/IV 137 p.	D-to	1) Sama kui a) p. 1. 2) 1/XII—31/XII — $1/4^{0}/0$ . 31/XII—15/IV — $3/8^{0}/0$ . 3) 1/XII—31/XII — $1/2^{0}/0$ . 31/XII—15/IV — $3/4^{0}/0$ .

Nagu tabelist näha, algab jäärajoon põhja- ja idapool joont — Sandhamn (Stockholm) — Hiiumaa — Saaremaa — Lyserort (vähe põhjapool Vindavit). Sadamates, mis väljaspool seda rajooni, jääklausel ei mõju — nagu Vindavis, Liibavis jne. ja Rootsi sadamates lõunapool Stokholmi. Eesti sadamad jääksid kõik kuni Tallinnani I rajooni ning Tallinnast-Narvani — II rajooni.

Nagu tabelist näha, loetakse I rajooni jääkestvuse aega 13 nädalat, mille jooksul kõik laevad, mis siin liiguvad, peavad esiteks enda peale võtma 10% riisikot kahjusest, mis tekkinud jää läbi ning peale selle maksma iga sisse- ja väljasõidu eest — harilikud laevad  $1/4\%$  ja jääkindlustusega laevad  $1/8\%$ . Kui aga omanik tahab võtta ainult 5% riisikot, siis peab tasuma kahekordse lisapreemia. Kuivõrd raskeid lisakohustusi see laevade peale paneb, näitab järgmine: Kui tegemist oleks laevaga, mis iga 10 päeva tagant Tallinnast Helsingi, Rootsi või Saksamaale sõidab, siis peaks ta maksma 9 reisi lisapreemiad, juhul, kui enda peale võtab veel 10% riisikot —  $4\frac{1}{2}\%$  lisaks harilikule preemia, kui aga võtab 5% riisikot, siis 9%. Seega peab laev maksma jääriisiko vastu kinnitamisel viimasel juhul samasuure lisapreemia, kui alg-kinnituspreamia. Kui aga laev teeks igal nädalal reisi, siis tõuseks lisapreemia kuni 13%.

Arusaadavalt on sarnased rasked kinnitusemaksud koormavaks laevasõidule, tõstes prahte ning muutes veod Tallinna sadamasse kallimaks kui sadamatesse väljaspool rajoon I. Et Saksa kinnituseltside määrust võib laiendada ka Ingli seltside peale, siis varitseb selle kaudu hädakoht kogu meie kaubandust, kuna ometi seni on loetud Tallinnat ja Paldiskit eriti sellepoolest tähtsateks rahvusvahelise kaubanduse punktideks, et siin talvel võrdlemisi kerged jäätingimused. Seetõttu väärivad need jääklausedid kõige suure-

mat tähelepanu ning järelekaalumist, kuivõrd nad on õigustatud meie sadamate suhtes.

Meid huvitab muidugi peaaesjalikult Tallinna ja Paldiski küsimus. Nagu näeme, on need sadamad loetud samasse jäärajooni, kui sadamad Riia lahes (Riia, Pärnu), samuti kui Soome sadamad Helsingist Turuni ja Rootsi sadamad Geflest — Stokholmini. Kõikide nende sadamate tarvis on loetud maksvaks sama jääaeg — 91 päeva — ja samasugused jääriskused.

Juba pealiskaudne küsimusega tutvumine näitab, et siin eriti Tallinnale ja Paldiskile on koguni liiga tehtud, kuna siin jääolud ning talvised navigatsioonitingimused on märksa kergemad kui Riia lahe sadamates, samuti kui samasse rajooni arvatud Soome sadamates. See tõde on tuntud mitte üksi jääolude uurijatele, vaid samuti ka praktiiksetele laevnikkudele. Seetõttu on täiesti ootamatu, et just laevaomanikud — Saksa Reederite Ühing — on võinud teha sarnast ülekohut oma kokkuleppega Tallinnale ja Paldiskile.

Et saada küsimusest täpsemat pilti, selleks toome mõned andmed võrdluseks jääolude kohta I rajooni arvatud tähtsamate sadamate kohta. Tartu ülikooli meteoroloogia jaama andmete järele on võrreldavates sadamates keskmine jääkattega päevade arv olnud: Tallinnas 34, Paldiskis 13, Pärnus 102, Helsingis 122, Hangös 92, Turus 128, Stokholmis 89 ja Gefles 123. Näeme, et kui võrdluseks võtta jääkattega päevade arv, siis Tallinna jõuab 3—4 korda ette Riia lahe ja Soome ning Rootsi sadamatest. Paldiskis on tingimused veelgi kergemad.

Eriti kui võtta Tallinna sõidu jäätingimusi, siis on need üldiselt tuntud kerged. Ainult erakorraliselt võivad nad vahetevahel raskemateks muutuda, kui erakorraliselt külmad ilmad Baltimere kaugemalt jääga katavad või kui puhuvad pikaldased N või NW tuuled, mis

ajavad jääd Eesti randa ja eriti Naisaare-Suuropi vahele, nagu näiteks 1922. a. märtsi lõpul ja aprilli algul, või läinud 1926. a. veebruaris-märtsis. Kuid sarnastel külmadel talvedel on jää-raskused ka teistes sadamates väljaspool rajoon I, nagu isegi Stettiinis või Kiili kaanal, kus näiteks 1926. a. rohkesti laevu sai vigastada. Kui neid erakorraliselt talvi võtta arvesse, siis peaks peaaegu terve Baltimere kuulutama jääkarde-tavaks, nii et sugugi õiglase pole ainult Tallinna ja Paldiski kohta seda maksma panna ning isegi nende erakorraliste juhtumiste tõttu jää-raskusi Tallinna ja Paldiski suhtes ühtlustada. Tallinna kohta eraldi on olemas õige väärtuslikud andmed jää-raskuste kohta, peald meteoroloogijaama vaatluste, veel jäämurdjate pävaraamatutest, samuti kui eralaevadelt. Nii on Tallinna Börsi-komitee poolt tehtud täpsed ülevõtmised 1890.—1897. a., mis näitavad, et keskmine periood, lugedes esimesest jäätakistuse ilmumi- sest kuni lõpuni, on Tallinna reidi ja farwatori tarvis 52 päeva, misjuures ilmub takistus 10.—15. veebruari ümber ning lõpeb märtsikuuga, mida tõendavad ka viimase 8 a. andmed. Kui aga maha arvata erakorralised aastad 1893, 1900 ja 1902, kus jäätakistused ulatusid üle 90 p., siis langeb keskmine jääperiood 44 päeva peale. Kui siit aga maha võtta veel päevad, kus jääperioodi ajal ei ole takistusi, mis Tallinna farwatoril harili- kuks nähtuseks, sest et jää-raskused olenevad tu- lest, siis võib lugeda keskmiseks jäätakistuse päe- vade arvaks 30—35 päeva. Kuid jäätakistuse päevade arv ei tähenda sugugi, et laevasõit sel- lest eriti oleks takistatud, kuna üldiselt jääolud Tallinna farwatoril tunduvalt kerged. Näiteks, viimase 8 aasta jooksul, kus täpsed ülevõtmised jäämurdjate poolt, on nähtavaid raskusi olnud ainult 1922. ja 1926. a., kuna kolmel aastal jäätakistusi peaaegu sugugi pole olnud ning kol- mel ülejäänul ka koguni kerged tingimused. Jää- takistuste kergusest annab tunnistust näiteks ka see, et alates 1896. a. kuni ilmasõjani Tallinna sadam suutis laevasõiduks praktiliselt lahti hoida jäämurdja „Stadt Reval“, kes ainult paaril talvel ei suutnud lühemat aega jääst jagu saada. Veel näitlikumaks pildiks jäätakistuse kerguse kohta on laevade vigastuste vähesus viimase 8 a. jook- sul Tallinna farwatoril. Nende aastate jooksul on nimetada ainult 10 nähtavat vigastust, nen- dest ainult neli, kus laevakere plaadid raskemalt muljuda said, teised aga vähemad vigastused propelleri (malm-) tiibade murdumises ja muud vähemad. Samal ajal on aga talvekuudel Tal- linna sadamasse sisse tulnud ja välja läinud üle 3000 laeva. Kui ligemalt uurida vigastusi ja nende põhjusi, siis näeme, et eriti kere vigas- tustel on süüdi liig vanad ja nõrgad laevad (40—

50 a.). Vigastused on pealegi koondunud ainult 1922. ja 1926. a. peale, kus kogu Baltimerel va- litsesid erakorralised jääolud.

Kui võrrelda Tallinna farwatori jääolusid eriti Soome sadamate jääoludega Helsingist kuni Tu- runi, siis on silma paistev määratu suur vahe Eesti ja Soome ranna jääolude vahel. Nagu näi- tavad kauaaegsete uurimiste tulemused, ulatub vabavee rajoon kiiluna Soome lahte peaaegu kuni Naissaareni. Sealt idapoole on jääolud otsekohe rasked. Sealt põhjapoole on samuti mõõtmatu vahe Eesti ja Soome ranna vahel. Ühelt poolt pea- aegu alaline vaba vesi, teiselt poolt, nagu näiteks Helsingis, pikk jääaeg. Sarnase nähtuse põh- jused seisavad vee vooludes kui ka saarte puudu- mises Eesti rannas, mis ei soodusta jää tekki- mist. Tähtsamaks põhjuseks aga on tuuled, mis talvekuudel, nagu näitavad vaatlused, puhuvad peaaegu erandita W—S—O sektoris (80%), kuna jääolude suhtes kahjulikke N ja NO tuuli ainult 14%, NW — 8%. Et tuuled pealegi kiiresti muu- tuvad, siis on jää tekkimine Eesti rannades ko- guni raskendatud. Ainult erandina puhuvad mõ- nel talvel pikemat aega NW või N tuuled, mis siis ka sünnitavad raskusi, kuid mis, nagu nä- gime, korduvad ainult aastate järele. Selle taga- järjel ei või olla mingit võrdlust Tallinna ja So- me sadamate (peale osaliselt Hangö) jää-raskuste vahel, samuti kui ka Rootsi sadamates Stokhol- mist Gefle'ni ja isegi lõunapoole. — Kuid ka võr- reldes Riia lahega on Tallinna farwatori jääolud märksa lühemad ja eriti kergemad, mis tingitud Riia lahe madalatest sissekäikudest, lahe sopili- sest iseloomust ning magedast veest ja tuultest. Juba Vene ajal tehti katseid Riia lahe jää-raskus- test ülesaamiseks, kuid need andsid halbu resul- taate. Heaks võrdluseks on ka käesoleva aasta, kus Tallinna sadam praktiliselt jäävaba, kuna aga Riia lahes Läti uus jäämurdja peab ägedat võitlust jääga, misjuures aga mitmed laevad on sunnitud nädalate viisi jääga ühes triivima.

Üldiselt kokku võttes ei tohiks olla alust Tal- linna ja Paldiski jää-raskuste suhtes lugeda ühe- väärilisteks rajoon I sadamatega, vaid siin on niivõrd üldiselt kerged jääolud, et neid sadamaid peab võrdseks tegema sadamatega väljaspool rajooni I, millest nii paljudki vähemalt mitte ker- gemates tingimustes, nagu näit. Rootsi sadamad lõunapool Stokholmi.

Selle tagajärjel on täiesti tervitatav kõikide Eesti ringkondade — nagu kaupmeeskonna, kin- nitusseltside, laevasõidu ringkondade, valituse — ühemeelne otsus, et Tallinna ja Paldiski sadamad tulevad jätta välja rajoon I sadamate hulgast, määrates jäärajooni piirideks joone Sandhamn — Naissaar — Aegna ja Spithamn — Hiiumaa — Saaremaa — Lyserort.

Et Tallinnal vanad head kaubanduslikud suhted Saksamaaga ja et neid mitte rikkuda Tallinna kui tuntud talvesadama nimele kahju tege-

misega, peaks lootma, et küsimus varsti lahendatakse.

## Uus saaduste tootmise meetod.

**Pideva vabritseerimisprotsessi ehk tootmistoimingu definitsioon ehk määrang. — Vabritseerimisprotsessi „töötakti“ ehk „töötempo“ vormel. — Pidev tootmisprotsess on kohaldatav igas ettevõttes. — Pidev tootmisprotsess ja tööliste psühholoogia. — Kokkuvõid ettevõtete rahvamajanduses.**

### Lõpp.

#### I.

Aastakümneid tagasi toimus tolle ajani tarvitusel olnud saaduste valmistamisviiside muutumine: mindi üle käsitööstuslikult ja väike-käsitööstuslikult tootmiselt vabrikutööstuslikele valmistamisviisele. Nagu teada, käis sellega kaasas, ühelt poolt, laialdane töömasinate tarvituselevõtmine ja levimine, teiselt poolt aga saaduste tootmiseks suurte kapitalihulkade kaasatõmbamine. Käsitööde, koduse valmistusoskuse, koduse väike-käsitööstuse õitseaajajärgu asemele astus vabrikute levimise epohh ehk ajastik.

Meie nähes on teostunud vabrikusaaduste valmistamisviiside edaspidine muutumine; saaduste valmistamine harilikul vabrikutööstuslikul viisil muutub tootmiseks pideva vabritseerimisprotsessi meetodil. Ei mitte, et sünniks ainult saaduste masinail valmistamise lihtne vabrikutööstuslik korraldamine, vaid kogu vabrik, tervikliku ja kompaktse ehk tihke üksusena ja kindlaksmääratud eesmärgel tegutseva organisatsioonina, korraldub ümber tervikuna otseku masinaüksus. Sellega käsikäes võetakse vabrikus tarvitusele täpselt läbikaalutud organisatsioonivormid ja muudetakse terve vabriku rahamajandus.

Pole tarvis mõelda, et ülalmainitud eritootmisviise lahutavad järsud piirid. Asi seisab selles, et vabrikute kõrval leiame veel praegugi kõikjal ka koduseid käsitsivalmistamise viise. Nii näiteks on praegusajal olemas ja jäävad püsima edaspidisekski isegi maailma industriaalsemas riiges niisugused käsitöölised, nagu müürišepad, potišepad, installeerijad, veevärgisiseseadjad jne. Need käsitööstuse harud jäävad vist veel kauaks aheldamata vabrikutööstuslikest tootmisviisest. Kuidas lugu ka poleks, praegusajal on nad loomulikuks täienduseks meie ajal harilikule vabrikulisele saaduste tootmisele.

Samuti ei suuda ka pidev vabritseerimisprotsess kaugeltki kohe välja tõrjuda seniseid vananenud vabrikulisi saaduste valmistamisviise. Vaatleme seisukorda tarvitajaskonna ja turu seisukohalt:

tarvitajale on ülitähtis ja väga sobiv, et on saadaval Fordi vabrikute automobiilid ja traktorid, mis omavad teatud paremusi ja on valmistatud just pideva tootmisprotsessi abil. Ent Fordi omade kõrval on olemas küllaldaselt igasuguseid muid automobiile ja traktoreid, mis valmistatud senisel vabrikutööstuslikul viisil ja leiavad küllaldast hindamist tarvitajaskonna poolt. Nagu meil alus puudub ettekuulutamiseks, et Ford (s. o. pideva tootmise saadus) oma odava hinna tõttu välja tõrjub lõppeks iga masina, mis valmistatud endisel vabrikutööstuslikul viisil, samuti oleks võimatu väita, et pidev tootmisprotsess, tekkinud ja pinda võtnud, välja tõrjub täielikult vabrikuseinte vahelt igasuguse muu tootmiskuju või viisi.

Pideva tootmise (saksa keeles „Fließarbeit“) uuemad uurimised pakuvad meile üliväärtuslikke andmeid: need määravad täpselt kindlaks, milliseil juhtudel pideva tootmisprotsessi peab ja võib viibimata tarvitusele võtta ja m'liseil saaduste valmistamisjuhtudel pidev protsess on rakendatav ettevõttesse alles peale tarvilist eelkäivat ettevõtte ümberkorraldamist.

Edasi määrame kindlaks, et pidev tootmine on uus, alles hiljutij tekkinud mõiste ja et see tootmisviis pole sugugi mingisugune Fordi või mõne muu firma patent või monopol, kuigi need valmistavad saadusi hulgaliselt, tuhandeti. „Pideva tootmise“ mõiste ulatub kaugelt üle mõne üksiku firma või mõne teatavat tüüpi ettevõtete grupi raamistiku ja sisse mõistesse mahtub igasugune saaduste valmistamisviis, kusjuures pideva protsessi võimalikkuse kriteeriumiks osutub saadusehulkade väljatöötamise suhteline kiirus. Kuid sellest allpool. Nii siis, pideva tootmise põhimõttel võib korraldada mitte üksi automobiilide ja vedurite valmistamist või vedurite parandamistõid raudtee töökodades, vaid selliselt on korraldatavad ka kübarate, valmisriiete, toolide, paelte, kastide jne. vabrikud, — s. o. igasuguste saaduste tootmine. — Vaatleme üksikasjalisemalt uue tootmisviisi aluseid.

## II.

Meie juures on harjumuseks saanud vahet teha üksikeseme või üksiksaaduse valmistamise (näiteks aurumasina ehitamise) ja massilise tootmise (näiteks 10.000 raudse aknahinge valmistamise) vahel vabrikus. Hulgalise toodangu kohta öeldakse harilikult, et niisugune ja niisugune partii kaupa peab valmis tehtama siis ja siis, s. o. tellimise täitmise tähtaeg on kindlaks määratud selle ja selle aja peale. Harilikult kõigjal, ja tihti ka meil, läheb töö vabrikutööstuslikus tootmises „seeriata viisi“. S. o. vabrik valmistab, näiteks, 1000 tooli ühekuulise tähtajaga ja 200 aiapinki — valmistamise tähtajaga 2 nädalat. See on töötamine seeriata viisi. See on kõige sagedamini esinev töötamisviis väljaspoolt, s. o. vabriku klientidele saadavate tellimiste täitmiseks.

Pidev tootmisprotsess eeldab sootu teistsugust saaduste valmistamise kuju. Eelduseks on, näiteks, mitte 1000 tooli valmistegemine ühekuulise tähtajaga jooksul, s. t. mitte kõigi 1000 tellitud tooli valmistamine ühekorraga tähtpäevaks, vaid 40 tooli väljalaskmine või valmistegemine päevas, pidevalt toimuva protsessi korras. See ongi pideva protsessi töö kiirus: 40 tooli päevas.

Tooli valmistamise toiming koosneb mitmesuguseist operatsioonest: toolipõhja väljapressimine, liimimine ja kuivatamine, tooliselja väljatöötamine jne. Praktikule on selge, et 40 tooli on võimalik valmistada päevas, kui stantsimismasin ja vineeripress suudavad valmistada päevas 40 toolipõhja.

Siit järgneb pideva protsessi võimalikkuse eeltingimus: kui antud valmissaaduste väljatöötamise kiiruse juures on võimalik ja kasulik maksma panna sama kiirust ka valmistamisprotsessi erioperatsioonide kohta (nagu eelpool: 40 tooli päevas, 40 toolipõhja päevas), siis on pidev protsess võimalik.

Edasi, pidev protsess pulseerib, justkui masin või otseku elav organism. Protsessil on olemas oma pulseerimistempo, oma „töötakt“. (See viimane väljendus on juba muutumas tehniliseks terminiks.) Nii näiteks, kui kuus töötatakse 200 tundi või  $200 \times 60 = 12.000$  minutit ja kui tootmiskiiruseks on K saadust kuus, siis oleks töötakt või töötempo tähtsamate operatsioonide jaoks:

$$\text{töötakt} = \frac{12\,000}{K} = \text{minutid.}$$

Eelpool toodud toolidenäites on töötakt =  $\frac{12.000}{1.000} = 12$  minutit. See tähendab, et tähtsaim toiming tohib ja peab kestma täpselt 12 minutit. Järelikult, nii tulebki ära jaotada erioperatsioonid

neks kogu toolivalmistamise protsess, et kõige kallimaiks osutuvad operatsioonid kestaksid ainult 12 minutit. Enesestkimõistetavalt on selge, et kui ühe teatava operatsiooni asemel, mis kestab 12 minutit, võetakse tarvitusele teine, täiuslikum, mis kestab vaid 10 minutit, siis tuleb kogu protsess võtta ümberkaalumisele. On täiesti tõenäalik, et võimaldub tarvitusele võtta 10-minutilise töötakt 12-minutilise asemel; siis suureneb vabritseerimiskiirus 1200 toolini kuus või 48 toolini päevas\*). Samuti on ka selge, et töötakti pikendamine mõnesugusel põhjusel (näiteks, masinarikke tõttu) häirib või paiskab segi kogu protsessi.

## III.

Meie poolt kirjeldatav saaduste pidev tootmisprotsess osutub, nagu seletasime eelpool, meetodiks laialdasas mõttes, mitte aga mingisuguseks väikeseks saavutuseks vabrikutööstuses.

Siin seisab asi uutes organisatsioonivormes, mis põhjenevad tootmise ratsionaliseerimisel.

Pideva tootmisviisi tarvituselevõtmine ei tähenda sugugi alati pidevalt töötava transportlindi sisseseadmist. Mõnes ettevõttes polegi selleks tarvis üldse mingisuguseid uusi sisseseadeid: küllalt, on vaid pikast lauast ja õigest tööliste asendamisest selle ümber.

Pidev protsess pole mitte, nagu mõned võivad arvata, teatava kiiruse peal käima pandud masin. Turu nõudmiste alanemise korral võib alandada ka valmissaadute väljalaske kiirust. Nii, näiteks, on palju korral võimalik vähendada tööliste arvu kahekordselt. Ühe tööliste teha jääb siis kaks teineteisele järgnevat operatsiooni, — selle läbi muutub protsessi käik kaks korda aeglasemaks.

Peaasjaks on ikkagi see, et pidev protsess, nagu näitab juba nimetuski, tõrjub välja saaduste tootmisloomingust igasuguse juhuslikkuse ja esitab õige suured nõudmised (eriti alul, pideva protsessi käimapanemisel) töö järele valvavale personalile.

Meie juures on paljusid ettevõtteis, eriti aga just metallitööstusis, maksimas ammu ajast sissejuurdunud harjumus, juhtida vabritseerimist nii, et 1) kõik pingid ja masinad ning kõik töötamise kohad oleksid tööga koonmatud ja et 2) tähtajaline töö, kui vähegi võimalik, võetaks kässile enne iga muud tööd. Niisuguseil tingimustel ei arvestata sugugi nii tähtsaid põhiseisukohti, nagu: a) tööjaotus selliselt, et ühelgi ettevõtte

\*) See tähendab, vastupidiselt eeltoodud vormele, oleks:

$$\text{tootmiskiirus} = \frac{12.000}{\text{töötakt}} = \frac{12.000}{10} = 1200 \text{ tooli kuus.}$$

töölisel ei tuleks kulutada tööaega töö ootamiseks, oma töomasina ümberseadimiseks ühelt töötübilt teisele, uue töö jaoks tarviliste tööriistade komplekteerimiseks ja korraldamiseks jne; b) sellise töötamisviisi juures täiesti loomulik aeg-ajaline töö korralliku käigu järele valvavate meistrite pinguldatud tähelepanu nõrgenemine (selle tagajärjel on võimalikud — tegelikkuses ongi see alati nii — tööliste peatumised ja „vahtimised“ töötult); c) ääretu suurte raskustega seotud töökiiruse mõjustamine. Töökiirusesse saab vahest veelgi mõjuda, maksma pannes kõrged täki-töö tasumäärad, ent täiesti võimatu on garanteerida, et poolvalmid saadused liiguksid õieti ühelt masinal teisele, sest kogu töökoda kujutab enesest otsekui üksikult omaette töötavaid töölisi, kes ääretu lõdvalt teineteisega seotud.

Kõik need kui ka paljud teised tegelikkuses võimalikud raskused ja tõkked on seda kiiremini ja hõlpsamini kõrvaldatavad, mida rohkem töökojas maksev töökord ligineb ja sarnaneb pidevale protsessile.

Tööstuste organisatsiooni käsitava praegusaja teaduse seisukohalt võib pidevat tootmisprotsessi vaadelda iga ettevõtte suhtes ideaalse saatusena.

Kui on kavatsusel mingisugune uus ettevõtte, siis peaks igasuguste organisatsiooni-ideede põhialuseks võetama küsimus: kuivõrra on uues ettevõttes teostatav pidev protsess.

Kui päevakorrale kergib ettevõtte ümberehitamise küsimus, siis selgitatagu eeskätt, kuivõrd kõnesoleva ettevõtte senine töömeetod kaldus kõrvale pidevast tootmisprotsessist ja mil määral nüüd ümberkorraldamisel võimaldub ettevõtte liigindamine pidevale protsessile.

Lõppeks, kui tahetakse kindlaks määrata, kuidas töötab teatav ettevõtte ja kuidas teda juhitakse, siis peab ettevõtte järelevaatusel ja tundmaõppimisel pööratama tähelepanu sellele, milliseis töötamiskohas ja miks esinevad ettevõttes tarvitatavatel töömeetodites erinevused pidevast protsessist.

On täiesti arusaadav, et kui ettevõtte varustamise suhtes tooresainetega, ettevõttes kasutatavate töömeetodite seisukohalt ja valmissaaduste realiseerimise suhtes, — kui kõige kolme mainitud punkti seisukohalt on tarvitusele võetav ja kasutatav pideva protsessi põhimõte, siis on tegemist ideaalsete tingimustega tööstusliku ettevõtte tegutsemiseks. On üliselge, et finantseerimise küsimus ei sünnita niisugusel juhul ei üheski suhtes raskusi.

#### IV.

Omistades uuele saaduste tootmismeetodile erakordse tähtsuse, peame käsitama veel kaht

küsimust: isendilist ehk individuaalset suhtumist uude meetodisse ja ettevõtte rahamajanduse küsimust pideva protsessi kasutamisel.

Nagu üldse iga organisatsioonilist iseloomu uus algatus, nii leiab ka see uus meetod alamas administratiivses isikkonnas ehk personaalis ja töolistes kahesuguse suhtumise eneses: alul avaldub usaldamatus ja, vahest isegi, vastuseisimine varjatud kujul, millele järgnevad väärliline hindamine ja sümpaatiat uue algatuse vastu. Psühholoogiliselt peitub uue meetodi mugavus selles, et igale tööjõule on jäetud selles käimapanud masinvärgis (kui pidev tootmine on viidud ideaalse võimalikkuses piireni) täpselt äramääratud tööpõlvkond. On täitsa täpselt kindlaks määratud, palju toiminguid ja kuidas tuleb teha. Ei töölistel ega alamail töö järele valvajail ei tule harjumuseks võtta ootamatuid vahelööke, mingisuguseid ettenägematuid takistusi. Ei tule kasvatada endis valelikku tunnet, näidates end kõvasti tööga koormatuna ülemuse möödaminekul ja tundes end vabamalt, kui teatakse, et pole kedagi järele valvamas.

Pideva tootmise juures pole töölistel administraatori ees mingisuguseid saladusi. Ja see ei põhjene mitte passiivse vastupanu tunde, vaid täpselt teadmisel ja võimalusel, näidata administraatorile oma tootehulka ehk produktiooni terve päeva, ühe tunni ja, kas või, 5 minuti kohta. Töö ja tootmine kontrollib ise ennast.

Meie ei hakka peatuma töid jaotava personaali võimalikul vastupanul, sest siin lahendub küsimus üsna lihtsalt: kui ettevõtte juhatus võtaks nende teenijate teenistuslepinguisse pideva protsessi elluviimise tingimuse, siis ei tuleks üldse kunagi kuuldavale väide, et „see pole meie juures võimalik“.

Suurt huvi pakub küsimuse selgitamine, kuidas võib pideva tootmisviisi tarvituselevõtmine mõjuda ettevõtte rahamajandusse.

Asi ise näitab, et pideva tootmisviisi juures peab kaupade turulesaatmine olema korraldatud enam-vähem regulaarsemalt. Üles seades küsimuse sel kujul, näeme raharingkäiku tekkivat teatava seaduspärasuse.

Ent ettevõttes eneses peab tekkima kapitali kokkuhoid järgmisil põhjusil.

Vastandiks töötamisele seeriaste viisi, s. o. kus vabrik valmistab kindlaksmääratud suurt saaduste partiid ja kus teatavil silmapilgel peavad mõned masinad, transportseadised jne. olema eriliselt koormatud ja pingeldatud, teostub pideva protsessi tingimisel tootmine vähema masinate ja igasuguste muude vahendite koormatusega. Seeriaste viisi töötamisel võib sageli tekkida vajadus suurendada töömasinate arvu, pideva prot-

sessi juures pääseb mööda sellest ühtliiki töömasinate kuhjumisest.

Ühes sellega saavutame tööruumi kokkuhoiu. Masinate suhtes on see selge. Kuid võtame ka niisuguse näite. Üks meie vabrikulist võttis oma valmistada 100 tuulikut; tellimise täitmise tähtajaks oli kolm kuud. Muidugi, tööd alustati seeriaretöö tüübi järele. Umbes määratud tähtaja lõpul hakkasid masinad jõudma monteerimis- ehk rakestustöökojast maalritöö jaoskonda. Asi kujunes nii, et kahel viimasel nädalal enne tähtpäeva kättejõudmist pidi maalritööliskond üle värvima 100 masinat ehk 8—9 masinat päevas. Maalritöö jaoskond, mis üldiselt muidu oli oma põrandapinnalt kõnesolevale vabrikule küllaldaseks, osutus käesoleva töö puhul äärmiselt kitsaks. Samal ajal aga oleks pidev tootmisviis oma töötempoga (3 kuud à 25 tööpäeva, s. o. 36.000 minutit, jagatud 100 = 360 minutit masinaüksuse kohta) nõudnud võrratult vähem ruumipinda.

Üldse annab pidev protsess harukordset kokkukohoidu ruumi ja pinna poolest — seda on erikirjandus juba ammugi ära märkinud.

Edasi, — kuna pidev tootmisviis üsna kindlasti kiirendab töötamist, peetakse ettevõttes enese kinni tooresmaterjali ja poolvalmi töö näol liikumatus või külmanud seisukorras märksa vähem tarbekapitali. Nii ei saadud eeltoodud juhul kogu 3-kuulise tähtaja jooksul üle anda tellitud

100 tuulikust tellijale ühtki masinat, kuni ei saanud valmis kõik tellitud hulk. Teisest küljest, peaaegu kõik tellimise täitmiseks tarvilik tooresmaterjal pidi sisse ostetama päris tööalul. Nii peab raha materjalide näol ja regulaarselt tasutavate tööpalkadena olema seotud kõik 3 kuud.

Saksamaal saavutati pideva protsessi tarvituselevõtmisel sääraseid arvusid, nagu 50%-list tööruumi ja -pinna kokkuhoitu, ja suudeti alandada poolvabrikaadesse mahutatava raha väärtust 20%-ni esialgsest määrast.

Meie oludes oleks vist saavutatavad veelgi imestusväärsemad rahalise kokkuhoiu arvud.

Nii siis meie peaksime oma eesmärgi käesoleva kirjutisega saavutatuks, kui lugeja suudaks endale luua ettekujutuse, et meil on tegemist tõeliselt uue saaduste tootmise meetodiga. See uus meetod sobiks suurimal määral meie praegustesse elutingimustesse, mis kujunenud majandusliku kriisi survele.

Ent meie näeme selles veel rohkemgi, kui vaid väljapääsu praegusaja kriisist. Meie näeme tähistuvat tööstuslikus loomingus uusi etappe; viimaseiks on, nagu tähendasime juba üsna alul: kodune käsitööstus — vabrikutööstuslik tootmine — pidev tootmisprotsess.

Ins. J. Podsolov.

18. III. 27.

## Eesti huvide kaitse Antverpenis.

H. H.

Nüüd, kus Antverpeni Eesti meremeeste luge-mislaua saatus nähtavasti lõpuliikult lahendatud ja selle lahendamise juures isegi üles tõstetud sootu uus küsimus — Eesti asekonsuli määramine Antverpeni — lubatagu mul puudutada asju, millega tuleks arvestada uue asekonsuli võimupiiride kindlaksmääramisel.

Organisatsioonide vahelisel nõupidamiskoo-splekul Eesti meremeeste kodu loomise asjus Antverpeni määrati Tallinnas kindlaks vaid üks selle asekonsuli kohustustest: ta võiks ühtlasi hoolit-seda meremeeste eest ja valvata selle kodu sisse-seadimise ja tegutsemise järele. Et sellega pole tahetud seada kindlatesse raamidesse kogu ase-konsuli tegevust, selgub juba ainuüksi sõnast: ühtlasi. Tolle erinõupidamise kitsas ilme ei lubanud vist ka seda küsimust lähemalt sõeluda, samuti puudus välisministeeriumi esitajal tarve esineda lähema seletusega. Nähtavasti aga ka-vatsetakse asutada tavaline konsuliikoht lisaks praegu olemasolevale aukonsulile, kellele Eesti keele mitteoskamine vähel ette veeretab ülepääs-

matuid raskusi ja kes seetõttu on sunnitud olnud tarvitama isegi kohalikkude Eesti kõrtsipidajate abi. Ma ei taha siin mingisugusel kujul teha etteheiteid konsul hra Ch. A. Aertsens'i tegevu-sele, kes siin ennastalgavalt ja suurejoonelisel on seisnud Eesti huvide valvel, ja seda pea ilma igasuguse tasuta. Ütlen just vastupidi: seda suurt viieaastast tööd peaks Eesti hindama kas või ainult lihtsa kindrali konsuli nimega, millega meil teatavasti ülearu kokkuhoidlik ollakse.

Kõnelen vaid oludest, siinsetest tarvetest ja ka Eesti äriühingute huvidest, nende äriühing-kondade, kelle tublidel õlgadel meie praegu muu-seas näeme seisvat senist utopiat: välismaal vii-bivate Eesti meremeeste organiseerimistööd. Eesti äriühingukonnad pole kõike seda asjata enda peale võtnud, nad nõuavad selle eest ka vastu-tasu ning on minu arust sel puhul isegi nõus kandma veelgi suuremaid ainelisi ohvreid, kui ai-nult asi edeneb Eesti majanduselu ja ta tuleviku huvides.

Antwerpen pole mõni lihtne sadamalinn, ta on Euroopa mandri tunnustatuim kaubanduskese. Belgia iseenesest on üksus, milles on kokku kuhjunud kõik tööstusliigid ja -harud, sinne põllumajanduski on mitmekessem kui mujal, vaatamata sellele tarvitada olevale maapinna väikesele ulatusele; Belgia geoloogiline ilme on üllatavalt mitmekesine: siin leiduvad kõikvõimalikud ja iganes olemasolevad formatsioonid — peale kolme tähtsusetu. Belgia asub Euroopa tööstus- ja kaubanduse südames: Saksa, Prantsuse, Hollandi, Inglismaa. Hüppelaud kontinendilt Briti saartele. Euroopa rikkaim kivisöepiirkond asub osalt ta südames, osalt ümbritseb ta teda ja tarvitab väljaveoks ikkagi ainult Belgia sadamaid, peamiselt Antwerpenit. Sellest siis ka see võrratu areng kaubandusliku elu alal. Sijñ ei etenda vaid osa Belgia võrdlemisi avarad siseturu-nõuded, vaid siin koh-tavad üksteist kõigi Euroopa suurriikide kaubandustarvidused, veelgi enam, sijn levivad kaubad, mis pärit igast maailmakaarest—igasse riiki üle terve maailma. Nii nagu ei tunne Antwerpeni sadamasse koondunud lippude valik „piire“, nii on sinne kaup ja kaupmeeski rahvusvaheline. Rahvusvaheline kaubabörs — jah, seda on Antwerpen.

Eestigi äriees ja tööstur ei saa hiilida mööda sellest linnast, kui ta tahab enese väärilt maksma panna võistlevate rahvuste keskel, kui ta tahab vähemalt oma kaupa paremini levitada kui seni, luua uusi töövõimalusi oma kodumaal. Ja seepärast tuleb Eesti kaupmeeskonnal eriti valvel seista selle eest, et siia saadetakse ase-konsulina mees, kes suudab Eesti äringkonda-

dele olla ustavaks vahetalitajaks, informeerijaks ja Eesti kauba edukaks introductseerijaks siin maailma-börsil. See on üle pika aja jälle uus konsulikoht, mis asutatakse, ja seepärast on kaubandus-tööstuskojal vist igati põhjust asja kohta huvi tunda, et ei loodaks siinek uur, vaid tegu-võimas instituut.

Kui juba juttu tehakse Eesti asekonsuli nime-tamisest, siis on see tõsine küsimus. Meremeeste ametihuvide pole millaski kannatanud ka praeguse aukonsuli ajal, vaimlised huvid lahendatakse aga nüüd lugemislauaga. Neid huvisid võib vaid tihendada asekonsuli intelligentne isik. Peamiselt tuleb panna rõhku sellele, et ase-konsul suu-daks seista Eesti tööstuse ja kau-banduse huvide valvel.

Antwerpen on, nagu juba mainitud, esma-järgu kaubanduslinn. Ta geograafiline asend nõuab, et siin kõigepealt teostataks meie äri-ringkondade ammune kava: Eesti kau-bandusmuuseumid välismaal. Kogu meie kaupu, mida kas või ainult juhuti demon-streeritakse huvitatud ringidest kutsutud vaata-jatele. Asjakohane propaganda, kusjuures kasutatakse ära kõik iganes saadaolevad vahendid: brošüürid, raamatud, kõned, filmid jne. Lähedam kontakt kohaliste ja Eesti eriajakirjandusega, samuti igakülgne informatsioon Eestile. Need on üldiselt nõuded, mida võiks esitada kaubandus-tööstuskoda siia määratava asekon-suli isiku suhtes.

Lõpetan oma artikli sooviga, et meie äri-ringkonnad neid sooviavaldusi lahkesti tähele paneksid, ja seda niihästi selle kui ka teiste või-malikkude konsulikohtade täitmisel.

## Kaubitsemisest Tallinna vanakraamiturul.

Iga aastaga juhitakse meil, Tallinnas, linna-omavalitsuse vastava majanduspoliitika tagajär-jel kauplemine ikka enam ja enam turgudele ja laadaplatsile. Ei saa ju iseenesest midagi olla vaba võistluse arendamise vastu, olgu millisel alal tahes, kui võistlustingimuste poolest oleksid võistlejad, s. o. turu- ja poekaupmehed, aseta-tud ühesugusesse seisukorda. Kuid käesoleval korräl ei ole seda. Linnaomavalitsuse poolt turu- ja laadakaubanduse kohta välja antud sund-määrus 29. oktoobrist 1924. a. ja veel rohkem puudulik järelevalve selle määruse täitmise üle on loonud olukorra, mis kauplemist turgudel soodustab märksa rohkem kui poekaubandust, kui kauplemisaja nii ka maksustamise poolest. Suu-rimaks paheks sel sundmäärusel on see, et luba-

tud on pudukaubaga kaubelda laadaplatsil ka pühapäeviti, kuna aga pudukauba mõiste ei ole seadusandluses määratud kindlaks, siis on tekki-nud niisugune olukord, et kaubeldakse vabalt igasuguse kui vana nii ka uue naha-, mütsi-, pesu-, riide- jne. kaubaga, mis kaugeltki kõik ei saa olla ega olegi pudukaup. Loomulikult tekkis siis palju arusaamatusi järelevalveorganite ja kauplejate vahel, kes kumbki isemoodi tõlgit-seid pudukauba mõistet. Raskustest ülesaami-seks leidis linna majanduskomisjon veidra tee — ta otsustas lubada kaubelda vanakraamiturul pühapäeviti igasugu uue kaubaga; sellekohane sundmäärus võeti vastu linnavolikogu poolt 12. jaanuaril s. a. Kaubandus-Tööstuskoja, samuti ka kohapealse kaupmeeskonna sellekohastes pro-



testides ettetoolud kaaluvad põhjused võtlis seministeerium omaks ja jättis uue sundmääruse kinnitamata. Sellele vaatamata võeti sundmäärus linnavolikogu poolt teistkordselt siiski vastu, mis nüüd ka astunud jõusse, nagu näha viimast „Riigi Teataja“ numbrist.

Huvitavad on need kaalutlused, millel linna majanduskomisjon otsustas lubada uue kaubaga kauplemist. Komisjon väidab, et Tallinna vanakraamiturg ja kauplemine seal olevat hädatarviline tarvitajate huvides, tegelikult elust kasvanud välja (puudulik järelevalve!) ja neil põhjustel ka omandanud laadailme. Teatavasti on aga meil, nagu mujal Lääne-Euroopas, juba enamalt laadakaubandus välja suremas; elujõulised on vaid põllumajanduslikud laadad, ja needki omandavad ikka enam ja enam puhaspõllumajandusliku iselaadi. Küll peetakse meil mõnes linnas veel aastalaatu, kuid silmanähtavalt sammuvad need kadu teed, ja on vaid ajaküsimus, millal nad hävinevad täiesti. Arusaamatuks jääb, miks Tallinna linnaomavalitsus igati püüab loomulikule kadule panna piiri, andes erilisi soodustusi laadakaubandusele uue kaubaga pühapäeviti kauplemise võimaldamise näol, pealegi kus koguni põllumajanduslikke laatu meil pühapäeviti on keelatud pidada. Otse kultuurivaene on linnaomavalitsuse sellekohane poliitika. Rääkimata sellest, et pühapäevane laatade pidamine juba maksvate seadustega ja riigikorraga vastolus, ei ole otsustarbekohane üldse lubada uute kaupade müüki lahtiselt, eriti riide-, pesu-, moekaupu, kujutud asju jne. Asjade väärtus kannatab märksa päikese, tolmu ja niiskuse käes, nad pehastuvad, kaotades selle läbi oma hariliku vastupidavuse.

Ei ole ju tarvitajate huvides saada täieväärtseliku kauba asemel alavaärtselikkude; harilikult jätab laadakaup ka oma päritolu mõttes soovida palju, kuna ostjal paha aimamata ka ebaõigel teel saadud kaup tuleb osta, mida pahatihti juhtub, ja mille tagajärjel tal sekeldusi võib tekkida. Järelikult ei tohiks linnaomavalitsus oma majanduspoliitikaga mingil tingimusel soodustada laadakaubandust ja juhtida sinna poole tarvitajaid.

Kui Tallinna linnaisad loodavad soetada vanakraamituru kordaseadmise ja koguni ülesehitamisega linnale uusi tuluallikaid, siis on sel teel maksude arvel saadav enamtulu ainult näiline. Sest laadakaubanduse suurenemisega kahaneb loomulikult poekaubanduse läbimüük, ja nii mõnigi kauplus peab oma ukseid panema kinni. Tagajärjeks oleks ärimaksuna saadava tulu vähenemine linnal; teada on ju, et laadakaupmeestelt kui juhuslikult olluselt võrratult raskem on maksusid saada kätte. Huvitaval viisil ongi juba märgata kaupluste arvu kahanemist. Nii oli linnaameti patendijaoskonna andmetel 1926. a., võrreldes eelmise aastaga, kahanenud 1. järgu kaupluste arv Tallinnas 16 ettevõtte, 2. järgu — 19 ettevõtte ja 3. järgu oma — 30 ettevõtte võrra, 4. järgu ettevõtete arv aga selle vastu on kasvanud enam kui 30 võrra. Järelikult on linna sellekohane majanduspoliitika avaldanud juba kaudsel teel oma mõju, lõhkudes soliidimat kaupmeeskonna osa. Kuid jääb küsida, kas on see siiski tõesti tarvitajate huvides, kui soliidim kaupmeeskond peab taganema igasuguste laadakaupmeeste eest, kes, nagu öeldud, enamjaolt juhuslik ollus ja oma võtetega sagedasti ainult määrivad kaupmeeste head nime.

# KAUBANDUS-TÖÖSTUSKOJA TEATEID.

## Kaubandus-tööstuskoja märgukiri rahaministrile 1927. a. keskmiste puhaskasunormide asjus.

K.-t.-koja juhatus esitas s. a. 6. aprillil rahaministrile järgmise sisuga märgukirja:

„Otsukoheste maksude peavalitsus kirjutas Kaubandus-tööstuskojale 2. märtsil s. a. järgmise kirja:

„No. 2737. Peavalitsus palub Koda soovitada asjatundjaid keskmiste kasuprotsentide kindlaksmääramise koosolekule otsekoheste maksude peakomitees, millised istungid, saavad olema märtsikuu lõpupoole, — kaubanduse tähtsamate harude alalt umbes

15 isikut, samuti ka tööstuse tähtsamate harude alalt umbes 15 isikut.

Asjatundjate nimed ja aadressid palutakse otsekoheste maksude peavalitsusele teatada võimalikult kahe nädala jooksul.“

Selle ettepaneku täitmiseks ja silmas pidades asja tähtsust, astusid kokku Kaubandus-tööstuskoja vastavad seksioonid asjatundjate määramiseks. Asjatundjate määramisel püüdis Koda talitada oma parema äratundmise järele ja leida kompetentseid asjatundjaid isikuid oma alal, kes

mitte üksnes ei peaks silmas ärialade huviseid, vaid arvestaksid ka riigi huvidega.

Koda esitas peavalitsusele asjatundjate nimekirja 15. märtsil s. a.

Nimekirjas olid kaubandusalalt:

1. Restoraanid, tee- ja söögimajad . . . . Joh. Janson,
2. Manufaktuurkaupl. . . . Voldemar Prii,
3. Koloniaalkauplused . . . Arthur Koch, J. Pekt,
4. Pudukauplused . . . . Ado Ilves,
5. Valmisriietekaupl. . . . Abran Rubanovitsch,
6. Nahakauplused . . . . Joh. Taar,
7. Jalanõudekaupl. . . . Aug. Raamat,
8. Vürtspoed . . . . Ferd. Küttmann,
9. Lihakauplused . . . . Jüri Läks,
10. Portselaan kauplused . . . . Joh. Soonein,
11. Rohukauplused . . . . Oskar Nylaender,
12. Masinakauplused . . . . Hans Vimmel,
13. Kellad, kuld- ja hõbeasjad . . . . Richard Lange,
14. Raamatud, kirjutusmaterjal . . . . A. Keisermann,
15. Viljakauplused . . . . Aleksander Puhk,
16. Puu- ja kütteainete kauplused . . . . K. Susi,
17. Raua- ja teraskaubad . . . . F. Vachtmeister,
18. Kioskid . . . . Aug. Kanast'k.

Tööstusalalt:

1. Veini-, õlle-, mõdu-, kompvekitööstus . . . . Vlad. Klassen,
2. Kingsepatööstus . . . . A. Rikkart,
3. Rauatööstus . . . . Joh. Hirsch,
4. Nahatööstus . . . . Jaan A. Rekan,
5. Veski- ja pagaritööstus . . . . Peeter Lemming,
6. Metallitööstus . . . . Jüri Oksenberg,
7. Trükitööstus . . . . Ed. Zimmermann, F. Uibopuu,
8. Maalritööstus . . . . Karl Mikita,
9. Sepatööstus . . . . Villem Kesker,
10. Ehitus- ja veevärgitööstus . . . . Aleks. Tõnisson,
11. Nahatööstus . . . . Ferd. Virro,
12. Puutööstus . . . . Konst. Jürgens,
13. Rätsepatööstus . . . . M. Andresen,
14. Piimaasjandus, veskid, elektritööstus . . . . Ferd. Peterson.

Nagu Kaubandus-tööstuskojale teatavaks saanud, on otsekoheste maksude peakomitee koosolekule kutsunud nii kaubandus- kui ka tööstusalalt ainult üksikuid Koja poolt määratud asjatundjaid. Endistel aastatel oli aga kutsutud asjatundjate arv märksa suurem kui tänava Kojal neid määrata paluti.

Koda, kui kaupmeeste ja töösturite avalikõiguslik esitus, leiab, et sarnane otsekoheste maksude peavalitsuse teguviis ei ole korralik, olgugi et peavalitsusel on seaduslik õigus kutsuda asjatundjaid oma äranägemise järele, sest Koda määras need asjatundjad peavalitsuse palvel, olles kindlas arvamises, et palutud asjatundjad leiavad tunnustamist asutuse poolt, kes neid nimetada palus. Oleks peavalitsus oma kirjas vähemalt teatanud, et tema esitatud asjatundjate hulgast valiku teeb, siis oleks Koda teadnud sellega arvestada asjatundjate määramisel. Nii-suguse peavalitsuse teguviisi tagajärjel ei olnud koosolekul provintsilinnad üldse esitatud, samuti jäid kutsumata asjatundjad suuremalt osalt aladelt. See teguviis näitab, millise pealiskaudsusega peakomitee puhtakasu normide kindlaksmääramisel talitab. Vaatamata selle peale, et asjatundjad normide kindlaksmääramisel kaasa otsustada ei saa, vaid ainult seletusi võivad anda, ei loetud siiski tarvilikuks nende osavõtmist koosolekust.

Kojas, samuti ka kõigis suuremates provintsilinnades on Koja ettepanekul peetud rida ettevõtjate koosolekuid, kus olid kaalumisel 1927. a. keskmised puhtakasu normid. Kõigi kogutud andmete ja koosolekutel ettetoodud materjalide najal on Kojas kokku seatud ettepanek 1927. a. puhtakasu normides. Muudatusi maksvate normide alandamise suunas võeti ette alles põhjaliku kaalumise ja asjakohaste andmete põhjal. Seda kõike tegi Koda lootuses, et äride õiglast maksustamist saaks läbi viia, s. t., et tegelikult saadud puhaskasu normide määramisel aluseks võetaks. Nii näeme, et millegagi põhjendatud ei ole koosolekul ettetoodud otsekoheste maksude peavalitsuse juhataja abi väide, nagu ei oleks Koda puhtakasu normide määra väljatöötamisel aluseks võtnud asjakohast materjali, vaid lihtsalt vähendanud endise aasta norme. Neil aladel, kus Koja asjatundjad normide vähendamist soovitasid, on normide väljatöötamine sündinud põhjaliku kaalumise järele, kusjuures ikkagi on silmas peetud eestkätt riiklikke huviseid.

Sellel alal tehtud töö, mis ei ole väike, on osutunud asjatuks peavalitsuse sammu läbi. See samm on riivanud nii ettevõtjate kui ka riigi huviseid, sest kõrge maks on pahe, kuid veel suurem pahe on ebaõiglane maks, mis mitte üksnes era-, vaid ka riigimajandusele võib tuua kaasa suuri vapustusi.

Nagu selgunud, ei ole otsekoheste maksude peakomitee asjatundjate poolt ettetoodud kaaluvaid ja põhjendatud andmeid ja väiteid arvesse võtnud, eriti tööstusalal. Omalt poolt olevat otsekoheste maksude peavalitsuse juhataja abi

härä J. Kristjan muuseas teatanud, et peavalitsusel olevat kasutada andmed, millised tõendavad suuremat kasu, kui Koja poolt määratud asjatundjad seda näitavad. Need andmed olevat saadud maksujaoskondadelt ja võetud uksikute maksumaksjate deklaratsioonidest; nii olevat mõne ala ettevõtted deklareerinud isegi puhaskasu, mis sagedasti teeb välja 50—60% läbikäigust! Kojal ei tarvitse omalt poolt tõendama hakata, et normaalne äritegevus ei võimalda niisugust puhaskasu.

Keskliste puhtakasu normide määramisel peakomitees võetakse aluseks maksujaoskondades vastuvõetud normid. Seni on maksujaoskondade tööst osa võtma kutsutud suuremalt osalt juhuslikud isikud, kuna Kaubandus-tööstuskojal, kui ariringkondade seaduslikul esitusel, oma esitajate saatmine sinna võimaldatud ei ole. Maksujaoskondades võetakse vastu puhtakasu normid kõigi ärialade kohta, ka nende alade kohta, milliseid jaoskonnas ei olegi. On teada, millise asjatundmatusega käsitatakse nende alade norme jaoskonna komitee koosolekul, kuna seal nendelt asjatundjaid ei ole ja ei saagi olla. Niisugune ebamäärane kord, kus kaasaraäkimine ja otsustamine kõigi alade keskmiste puhtakasu normide kohta kõigile jaoskondadele võimaldatud, ei anna mingisugust kindlustust õiglaste normide väljatöötamiseks. Kui jaoskond, kuhu teatav ala kuulub, tõesti õiglase määra vastu võtab, siis ei tähenda see veel praeguse korra juures, et õiglase määr ka peakomitee poolt vastu võetakse, vaid peakomitee võib, mööda minnes asjatundjate seletustest, määrata keskmiseks normiks keskmise aritmeetilise kõigis jaoskondades vastuvõetud normidest, s. t., arvestab ka nende jaoskondade otsustega, kus vastav ala esitatud ei ole.

Kuna otsekoheste maksude peakomitee, nagu Kojale teatavaks saanud, tähelepanemata jättis Koja poolt soovitatud asjatundjate seletused — eriti tööstusalal —, olid asjatundjad sunnitud protesti avaldamiseks koosolekult lahkuma.

Nii võeti näiteks tööstusalal järgmised puhtakasu normid vastu:

Punkt 5. Villakraasimise- ja ketramisevabrikud:

a) veega . . . . .	18%
b) auruga . . . . .	13%
c) naftaga . . . . .	13%

Need on mööda maad laiali asuvad kodukäsitööga seotud ettevõtted, millel on viimastel aastatel märgata tunduvalt tagasiminekut. Töövähenedamine on tingitud sellest, et põllumajanduses on asunud piimakarja kasvatamisele, kuna

lumbakasvatuse ja kodukäsitöö on jäänud tahaplaanile. Ei ole võimalik, et nendel ettevõtetel ligi 1/3 läbikäigust moodustaks puhaskasu. Siin ligi olevad andmed kasuandvate ettevõtete kohta näitavad, et nende puhaskasu ei tõuse üle 3 kuni 7%.

Punkt 25. Piimasaaduste ja kuivatatud piima valmistamine:

a) eraettevõtted . . . . .	10%
b) kooperatiivid . . . . .	10%

Koja asjatundjad panid omalt poolt ette määrata 3%.

Sellel alal töötavad peamiselt ühistegelised ettevõtted. On arusaadav, et erapiimatööstused, kellel puuduvad erisoodustused, asuvad ebasoodsates töötamisoludes. Kui peakomitee poolt vastuvõetud norm piimatööstuse kohta õige oleks, siis võiks piimatööstur, kui tema päevas näiteks 10.000 marga eest piima läbi töötab, aastas üle 300.000 marga puhaskasu saada. Et sarnast teenimisvõimalust Eestis, eriti piimatööstuse alal, olla ei saa, on käega katsutav.

Kõige selle peale vaatamata lükkas peakomitee Koja asjatundjate poolt esitatud normi — 3% — tagasi.

Punkt 28. Vorstivabrikud — 11%.

Selle ala kohta esitas asjatundja härra Tikkenberg, kes peavalitsuse poolt koosolekule kutsutud, üksikasjalise kalkulatsiooni, millest selgus, et seni ja läinud aastal maksev määr — 11% — liig kõrge on ja põhjendatud võiks olla 6% läbikäigust. Koja asjatundjad panid omalt poolt ette määrata keskmiseks normiks 8% läbikäigust, olgugi et andmed, mis Kojal selle ala kohta käsitada olid, nii kõrget määra oletada ei lase. Kuna peakomitee mõlemad ettepannud normid, niisama ka kõigi teiste alade kohta tehtud ettepanekud ja seletused jättis arvesse võtmata, lahkusid asjatundjad koosolekult ja ühes nendega ka linnavalitsuse esitaja. Peavalitsuse poolt kutsutud asjatundjate hulgast jäi koosolekule ainult üks — juukselõikaja härra Aami-sepp. Selle ühe asjatundja juuresolekul jätkati normide määramist kõigi 170-ne tabelis loetletud tööala kohta.

Et läinud aasta normid tegelikult saadud puhtakasu normidest tunduvalt kõrgemad on, selle tõenduseks lisame juure käesolevale kirjale näitusena mõned kalkulatsioonid. Tarviduse korral võib Koda esitada asjakohased kasukalkulatsioonid ja tõendused ka teiste ärialade kohta.

Kaubandusalal: Tuleb tähendada, et peakomitee poolt vastuvõetud normid üldiselt kõrged on ja kaupmeestel tegelikult võimatu on nii kõrgeid puhtakasu protsente saada, kuid ar-

vestades fiskuse huvidega võiks siiski suurema jao protsendinormidega leppida. Üksikutele ärialadel aga on sedavõrd kõrged normid määratud, et Koda on sunnitud protesteerima ja paluma nende alandamist.

**Saiakauplused:** Puhtakasu normideks on määratud 5—11%. Nii kõrget protsenti ei anna see kaubandusala praegusel ajal mitte. Tuleb silmas pida, et suurem hulk saiakauplusi oma kaupluse kõrval ka saiakupsetamise ahjusid peavad, milliste pealt omakorda kui tööstusettevõtte pealt ärimaksu maksavad. Nii on sellel ärialal kahekordne ärimaks, mille tõttu keskmine kasuprotsent alandada tuleks, vastasel korral langevad saiakauplused liialt kõrgete maksude läbi väga raskesse seisukorda.

**Lihakauplused:** Puhtakasu norm 5—9—10%. Lihahinnad on tunduvalt langenud, milline asjaolu on tingitud pekonihindade kõikumisest Inglise turul. Kaubandus-tööstuskoda on terve rea asjatundjate juuresolekul kalkuleerinud lihakaupluse kasutoovust ja on otsusele jõudnud, et õiglasteks puhtakasu normideks tuleb pidada 4—6—8%.

Eriti kõrged on aga määratud puhtakasu normid manufaktuuri- ja valmisriiete kaupluste kohta. Ei ole mingi saladus, et manufaktuuri-kauplused on praegu õieti rasketes tingimustes; üldine kodanikkude ostujõud on langenud ja seetõttu ostetakse riideid ainult äärmise tarviduse korral. Kuna kauplustel aga jooksvate väljaminekute katmiseks raha tarvis, siis on nad sunnitud müüma kaupa kõige madalamate kasuprotsentidega, teinekord isegi alla oma hinna. Manufaktuuri-kaupluste raskest seisukorrast tunnistab muuseas ka see asjaolu, et viimasel ajal mitmed kauplused sellel alal on lik-

videerunud või oma võlausaldajatega akkordeerunud.

Edasi juhime Teie tähelepanu, härra minister, veel kuld- ja hõbeasjade ja kellakaupluste, põllutööriistade, automobiilide, voodi-, madratsi- ja veevärgi-abinõude kaupluste ning ehitusmaterjalide kaupluste liig kõrgete puhtakasu normide peale. Need normid tuleksid tingimata revideerimisele võtta ja alandada.

Kokku võttes ja silmas pidades praegust majanduslikku konjunktuuri, kus ettevõtted üksteise järele oma tegevuse lõpetavad või seda sunnitud on tegema, arvesse võttes 1926. a. jooksul protestitud vekslite kogusummat, milline teeb välja üle  $\frac{1}{4}$  tervest riigi eelarvest, samuti oksonite kaudu nõutavate summade koguarvu, milline üksi Tallinna-Haapsalu ringkonnas ärialal ulatub 125 miljoni margani, peaks olema selge, et sarnase konjunktuuri juures ärid äärmiselt raskes seisukorras on ja kuigi üksikud nendest on edukalt töötanud, üldiselt siiski äriettevõtted Eestis puuduajärgiga oma 1926. aasta tegevuse on lõpetanud.

Esitades Teile, härra minister, käesoleva märgukirja, palub Kaubandus-tööstuskoja juhatus Teid korraldust teha, et 1927. a. keskmised puhtakasu normid, eriti tööstuse alal, ja kaubanduse alal käesolevas märgukirjas puudutatud normid võetaks revideerimisele ja alandataks. Kojas juhatus palub ka, et Kaubandus-tööstuskoja esindajate arvamisest tähelepanemist leiaksid otsekoheste maksude peakomitees ja sellega olukord loodaks, kus Koda omalt poolt saaks aidata kaasa maksunormide õiglasemaks muutmiseks ja üldise rahulolematuse ning nurisemise rahustamiseks.“

## K.-t.-koja laevasõidu-sektsiooni erinõupidamine 28. märtsil 1927. a.

Koos olid: K.-t.-koja I sekts. esind. G. Jaanson, börsikomitee ja laevasõidumaaklerite ühingu esindaja A. Vielhaack, mereasjanduse peavalits. esindaja A. Reisberg, adv. J. Tannebaum, hrad M. Gahlnbäck, -k.-t.-koja sündik M. Pung, nõunik E. Masik ja J. Akman.

Arutusele tuli Saksa kinnitusseltside uus üldise ja erilise jääklauseri küsimus. Kaubandus-tööstuskoda on saanud Saksa kinnitusseltside ja Saksa reederite keskuhingute vahel kokkulepitud määrused ja normid üld- ja erijääklauserite kohta Baltimere sõitudel talvisel ajal. Neist, juba maksmapandud määrustest selgub, et Eesti sadamad Riia lahes, samuti ka Tallinna ja Paldiski sadamad on jäähädadohu suhtes ühtlustatud Soo-

me sadamatega Abost Helsingini ja Rootsi sadamatega Sandhamnist—Gefleni. Nende rajoonide kohta on 1. jaanuarist 1. aprillini, s. o. 3 kuu jooksul, maksavad lisapreemiad ja peale selle peavad veel laevaomanikud kandma osa jääkahjustele.

Et aga Tallinna ja Paldiski sadamates jääolud on hulga kergemad, kui teistes sellesse rajooni kuuluvates sadamates, mida võib tõendada autoriteetlistelt asutustelt saadud andmetega — nimelt, et Tallinna sadamas keskmiselt 34 päeva jooksul aastas on jääga tegemist, Paldiskis aga kõigest 13 päeva ja sedagi alles kevade algul, — siis on tarvilik, et Tallinna ja Paldiski sadam üldtähendatud rajoonist jäetaks välja või et Tal-

linna ja Paldiski kohta erimäärused pandaks maksma.

Erinõupidamisel tuldi otsusele esineda ettepanekuga, et Tallinna ja Paldiski sadamad loetaks asuvaiks väljaspool esimest rajooni, ning

juhtumusel, kui Saksa kinnitusseltsid ja reederite keskühingud ei peaks leppima sellega, siis esineda uue ettepanekuga Tallinna ja Paldiski sadamate kohta erimääruste maksmapaneku asjus.

## Majanduslikud teated kodu- ja välismaalt.

### Väliskaubandus veebruarikuus.

Veebruarikuu kaupade läbikäik kujunes järgmiselt: sisse on veetud 22,2 tuhat tonni 538,9 milj. Emk. väärtuses, välja aga 14,3 tuh. tonni 616,9 milj. Emk. eest, seega väljavedu sisseveost suurem 78,0 milj. Emk. võrra.

Läinud aasta veebruari väliskaubandusega võrreldes näeme, et niihästi sissevedu kui ka väljavedu on tänava vähenenud:

	1926. a. Suurenemine 1927. a veebr. veebr. või vähen.		
	Miljonid Emk.		
Väljavedu	616,9	648,2	— 31,3
Sissevedu	538,9	592,5	— 53,6
Väljaveo ülekaal	78,0	55,7	+ 22,3
Üldläbikäik	1.155,8	1.240,7	— 84,9

Nagu sellest näha, on sissevedu rohkem vähenenud kui väljavedu ja selle tõttu väljaveo ülejääk suurem (22,3 milj. Emk. võrra).

Tähtsam kaubagrupp meie väljaveos on endiselt toiduained-kanjasaadused. Nad andsid tervelt 22,4% üldväljaveo väärtusest. Nende järele seisavad tekstiiltööstuse saadused (20,3%) ja kiained (20,2%). Paber (18,2%) ja puusaadused (10,0%) on samuti tähtsat osa etendanud.

Sisseveos oli kõige suurem grupp kümnes — kiained (puuvill) — 15,6% üldväärtusest, siis neljas grupp — toidu- ja maitseained (12,8%). Ka tekstiilsaadusi on rohkkesti sisse veetud.

Kõige rohkem kaupasadid on välja veetud Saksamaale (27,4%), Inglismaale (21,2%) ja N. S. V. Liitu (17,5%). Tähtsamate maade järjekord sisseveos on järgmine:

Saksamaa	26,7%	üldväärtusest,
Ühisriigid	14,0%	"
Inglismaa	10,4%	"
Poola	9,3%	"

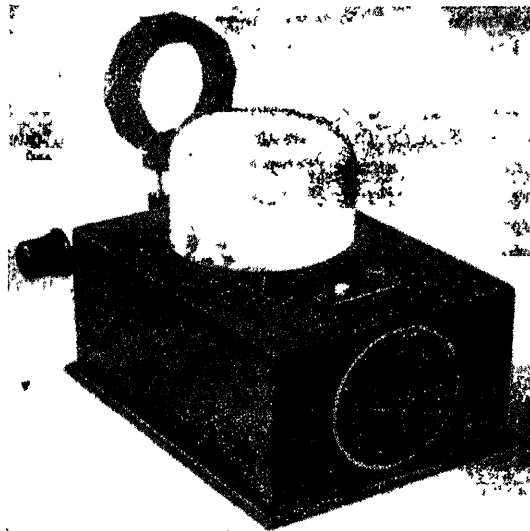
### Kaubahindade kõikumine.

Tallinna börsikomitee andmete järele, mis suurmüügi hindade kohta 2. märtsist kuni 23. märtsini käivad, tõusis hind linadel 250—400

marka puudalt. Kartulite hind näitas ka väikest tõusu, mis mõne margani puudalt ulatus. Odavamaks läks või 400—480 marka puudalt. Paremalt veiselihal langes hind, mis märtsi alguseks oli tõusnud, 120 marga võrra tagasi. Sealih hind kõikuv, aga 23. märtsil oli parem sealih sama kallis kui 2. märtsil — 1600 mk. pd. Odavamaks läksid ka osalt jahud. Muude tähtsamate kaupade hinnad seisid püsivad.

### VI Eesti näitus-mess.

VI Eesti näitus-messi puhuks, mis teatavasti peetakse 13.—22. aug. s. a., on aktsiaselts „Näitus“ välja annud paljudes tuhandetes eksemplariides nägusa reklaambrošüüri Eesti, Saksa ja Inglise keeles, mis peale kodumaa ka välismaal



UUDIS raadio vastuvõtetehnikas.

„HOVA“ kolmekordse lampaparaadiga kuulete Teie oma kodus Tallinna ringhäälingujaama valjuhääldajas.

Hind ühes kolmekordse lambiga Mk. 4.500.—

„HOVA“ kolmekordset lampi võite Teie kasutada lga aparatuurüsteemi juures. Lambi hind Mk 2.500.—

„Radiophon“ Raadiotarvete spetsiaalläri, Vana-Viru 5, telefon 12-10.

laiali läheb. Brošüür sisaldab messi osakondade nimestiku, väljavõtte messist osavõtu tingimustest, esitajate nimed ja aadressid kodumaa linnades ja alevites jne. jne. Brošüüri kaunistavad Tallinna linna üldvaade ja messivaade linnulennult.

## Daani:

### Balti riikide külalised Daani eksport-tööstuse näitusel 14.—20. märtsini.

Näituse suurnumbriks kujunes külaliste vastuvõtt Eestist, Lätist ja Leedust. Eestist olid kutsutud järgmised isikud: R. Allmann, põllum. peav. juh. 2) B. Rostfeldt, E. T. K. direktor, 3) J. Gutmann, Tall. Majandusüh. 4) J. Bürger, Tart. Eesti Majand.; 5) J. Toots, P. K. „Estoniast“, 6) J. Veelmann, Kaja kaast; 7) J. Põdra, Võhma Majandüh.; 8) K. Solon, Võru majandüh. Põllum. ja A. Proman, E. T. K.-st. Pärast sõitsid veel järele insenerid Pärna ja Mauritz. Üldse oli külalisi üle 40. Daanlased korraldasid külalistele prii sõidu edas-tagasi ja ülalpidamises Kopenhaagenis. Vastuvõtt, mille peale umbes 2 milj. Emk. ohverdati, oli hiilgav ja südamlük. Näituse erinumbris ilmusid tervitused Eesti, Läti ja Leedu keeles. Kõik ajalehed kubisesid sõnumitest külaliste ja rajariikide üle. Samuti andis raadio ringhääling igapäev üle maa teateid külaskäigu kohta.

Näituse vaatamiseks oli külaliste vastuvõtmise programmis aga õige vähe aega pühendatud. Suuremalt jaolt tehti väljasõite autodel, tutvuti tähtsamate tehastega, käidi lunchidel jne. Vastastikustes tervituskõnedes toonitati sõprussidemete kivenemist ja kaubanduslike vahetõrked arenemist. Külalistele aga anti ka märku, et asi ainult ilusate sõnadega ei peaks piirduma, vaid külaskäik andma peaks ka konkreetseid tulemusi. Ajalehtede kaudu oli selle külaskäigu tähtsus juba varemalt suureks puhutud ja Daani töösturid on hakanud rajariigis nägema suuri turuvõimalusi Daani põllutöö- ja piimatööstusmasinatele ja -riistadele. Oodati pinevusega külaliste arvamist ja otsust selles asjas. Kiiduavaldused ei jäänud ka tulemata. Pidulual ütles üks Leedu delegaat, et tulevikus tahavad nad osta Daani kergeid, kuid vastupidavaid masinaid Saksa ja Tšehhoslovakkia masinate asemel, mis on sama suured ja rasked kui maad, kust nad tulevad. Lätlased aga olid juba veidi mõõdukamad oma lubadustes. Mis puutub aga eestlastesse, siis peab ütleva, et need olid kõige tagasihoidlikumad ja isegi julgusid näidata tõsioludele, et Rootsist seni paremate tingimustega oleme ostnud, et oleks eks-

lik ülehinnata meie ostuvõimet jne. Selle võrdlemisi tagasihoidlikkuse peale vaatamata jäi mulje, nagu oleks eestlaste vastu üles näidatud iseäranis suurt sümpaatiat, kuna peatselt kõikides kõnedes soojalt värskendati meie ühiseid ajaloolisi mälestusi.

Igatahes andis see külaskäik ühe tõe tuge meie majanduslike läbikäimiste arenemisele ja loodetavasti läheb Daani masinatele, mis on tõesti hea kuulsusega, tulevikus ka korda leida suuremat sissepääsu meie turule.

## Soome:

Kartuliturg tänava kevadel ei ole vist väga soodus. Kartulisaak Soomes läinud aastal oli 752.000 tonni (1925. a. 597.000 tonni). See tähendab, et maal on endal kartuleid rohkem kui eelmisel aastal. Kartulikauplejad ja ülesostjad siin ütlevad, et kartuli pakkujaid olevat väga palju, millest järgneb, et hinnad on võrdlemisi odavad, 45—55 Spenni kilolt. Helsingi sadamas seisavad mõned Eesti laevad, mis jõuluajal siia tulid, laadung osalt müümata. See kõik näitab, et kõrget hinda tänava kevadel Eesti kartulite eest ei ole oodata. Oleks soovitatav, et kui meri läheb laht, korraka Eesti kartulid Helsingi sadamat ei täidaks, vaid neid saadetaks vähehaaval, ja mitte ainult Helsingi, vaid Turusse, Viiburi ja Kokkasse.

Eesti vosvoriidi kohta on hakanud huvi tundma Soome põllumeeste kooperatiivne keskari „Hankkija“. Proovisaadetise sai ta juba läinud aastal. On oodata, et „Hankkija“ lähemal ajal, kui hinnaküsimus raskust ei tekita, teeb esimese tellimise Soome põllumeestele edasitoimetamiseks.

## Läti:

Läti kaubandusleping Venega ja majanduslikud ringkonnad.

„Br. Tehvija“ kirjutab 14. märtsil, et tagatulepingu läbirääkimiste järeldusel on majandusleping Venega tagaplaanile jäänud, olgugi et läbirääkimisi endises sihis jätkatakse ning lepingut tahetakse sõlmida. Arusaamatu on ainult asjaolu, kuidas üks tsiviliseeritud riik soovib majanduslikku läbikäimist sarnase riigiga, kus eraomandust, kapitalistlikku produtsiooni korda ja vabakaubandust ei tunnustata. Kokkuleppele võib seal jõuda ainult sel teel, kui järele anda kõigile SSSR nõudmistele. Läti äri- ja börsikomitee, tähele pannes, et välis- ja rahaministeerium jätkavad läbirääkimisi 'sotsialistidele soovitatavas suunas, on valitsusele teatanud, et vaatamata kõikide soovide peale

Vene turgu laialdaselt kasutada, see praegustel asjaoludel võimalik ei ole ning mingisugused lepingud neid asjaolusid muuta ei suuda. Kaubanduslik läbikäimine Venega on võimalik ainult sel tingimusel, et Läti ärimeestele Venemaal antakse samasugused õigused, kui Vene asutustel Lätis, s. o. vaba tegevus ostmisel ja müümisel, et ärimeeste isikuvabadus ja kaupade kindlustus oleks täiesti garanteeritud. Kuna aga sarnast tagatist Vene poolt loota ei ole, kuni seal valitseb čeka ja riigimonopol, siis ei või ka mingisugused lepingud Läti kaubandust Venega edendada, kuna viimane küll võib Lätit kasutada.

## Prantsusmaa:

Uus tollitariif. Prantsuse valitsus esitas seaduseelnõu uue tollitariifi maksmapanemise kohta senise asemele, mis põhjeb veel 1892. aasta seadusel. Et kindlustada tollimäärade vastavust toodete väärtusele (viimane võib

ikka veel kõikumistele alluda), oli valida mitme meetodi vahel. Tollide määramine kullas heideti kõrvale, samuti koefitsientide süsteem. Valitsus on valinud hindade mõõdupuuks suurmüügi hindade üldindeksi, mis kõige täpsemalt väljendab toodangu ja turu tingimusi. Kuna aga tollimäärade liig sagedane õiendamine kaubavahtuse peale takistavalt mõjuks, ei või seda ette võtta sagedamini kui iga veerandaasta tagant ja ainult juhtumisel, kui hinnad 20% võrra on tõusnud või langenud. Üldiselt on uus tariif spetsiifiline tariif, milles tollid on määratud kaalu, arvu või mõõdu järele. Tollid väärtuse järele (ad valorem) on lubatud mõnede kaubaliikide suhtes, nagu keemiliste toodete pealt, millel ühe ja sama nimetuse juures erijuhtudel väga erinev väärtus võib olla. Uus tollitariif toob tunduvaid muutusi ka Prantsuse ja tema asumaade vahelisse tollikorda, sihiga metropoli ja asumaid vastastikku majanduslikult lähendada.

## Tolliteateid.

### Tollidirektori teadaanne.

„R. T.“ nr. 21 s. a. on avaldatud rahaministri täiendav määrus välismailt sisseveetavate kaupade tollimärkidega varustamise kohta tolliasutustes tolliseaduse § 262 põhjal.

Selle määruse järele lastakse 5. märtsist s. a. alates tolliasutustest välja ainult tolliplommidega varustatult tähendatud määruses nimetatud kaubad, nimelt: kallimad ümbertöötatud karvanahad (tariifi § 56 p. 1 ja 2-a), laudlinad, salvrätikud, käterätikud ja lõuendid linast, kanepist või jutest (tariifi § 192 p. 3 ja § 193) ning kummeeritud või kummiga kaetud vihmakuued (tariifi § 209 p. 3-a, b, c).

Samasuguste kaupade kohta, mis varem lastud läbi siseturule, teen asjast huvitatud kaupmeestele teatavaks, et neid tuleks tolliasutustele esitada plombeerimiseks, kui lõpeb nende peale välja antud tollikviitungite kaheaastane tõendus-tähtaeg (tolliseaduse § 253), selle ärahoidmiseks, et neid nende leidumisel kauplustes pärast tähendatud tähtaja möödumist ei peetaks kinni salakaupadena tolliseaduse § 420 p. 8 ja märkuse alusel.

Lähemad tingimused nende kaupade tollimärkidega varustamise kohta määrän kindlaks iga üksikul juhul vastavate palvete esitamise juures.

23. märtsil 1927. a.

Tollidirektor Jõu u.

### Raadioaparaatide ja nende osade sisseveo kitsenduste kaotamise küsimus.

Rahaministeeriumile on teedeministeeriumi posti-telegraafi-telefoni peavalitsuse märgukiri antud raadioaparaatide ja nende osade sisseveo kitsenduste kaotamiseks, mis olemas praegu maksvate määruste põhjal ja mille põhjal raadioaparaatide ja nende osade sissevedu võis sündida ainult sellekohaste eritunnistuste põhjal.

Kuuldavasti pooldab kitsenduste kaotamist ka kaubandus-tööstusministeerium ja loodetavasti kaotatakse maksvad kitsendused, mis puhul raadioaparaatide ja nende osade sissevedu võib sündida vabalt.

### Tollkomitee otsusi mõningate kaupade tootamise kohta.

Rahaministeeriumi juures asuv alaline tollikomitee on otsustanud tunnistada:

#### I. A. Sisseveotariifis.

1) Ülekullatud lehttraust koogilabid, mille raskus kuni 500 gr. tükis, t. t. § üks sada nelikümmendüheksa punkt neli — b (§ 149 p. 4-b) alla kuuluvaks, kui mitte kallihinnalisest metallist teosed kullatud. (T. K. ots. nr. 1047, 19./III. 27. a.)

2) Taskunoa sarnaselt kokkupandav aednikude ja metsapraakerite nuga puude märkimiseks ja haigete kohtade väljatõmbamiseks, mille

tõike osa on ainult tera otsas ja poole ellipsi taoliselt kõveraks keeratud, t. t. § üks sada viiskümmendkaheksa punkt ühe (§ 158 p. 1) alla kuuluvaks (T. K. ots. 19./III. 27. a. nr. 1042).

3) Puuvillane kangas, olivärvi korruga kaetud, t. t. § üks sada üheksakümmendneli punkt ühe (§ 194 p. 1) alla kuuluvaks (T. K. ots. nr. 1043).

4) Elektriarmatuur, mille elektritraadid siidiga kaetud ja ilustatud ning abashuuri kinnitamiseks siidist põimitud paeltega, mis kujutavad enesest peamaterjali, t. t. § kakssada viis punkt ühe (§ 205 p. 1) alla kuuluvaks. (T. K. ots. nr. 1036, 19. III. 27. a.).

5) Tselluloidist nukud, mille riided ilusta-

tud siidpaeltega, t. t. § kakssada viisteist punkt ühe (§ 215 p. 1) alla kuuluvaks (T. K. ots. nr. 1037, 19./III. 27. a.).

6) Ellipsitaoline käekottide ilustus, mille alumine osa metallist ja pealmine osa tselluloidist raamiga, t. t. § kakssada viisteist punkt kahe (§ 215 p. 2) alla kuuluvaks, kui teosed tselluloidist (nähtava pinna järele) (T. K. ots. nr. 1041).

7) Väikesed, (umbes 8 sm. kõrged) kandilised ja ümmargused plekist rahakorjamise karbid, t. t. § kakssada viisteist punkt kolme (§ 215 p. 3) alla kuuluvaks, kui pudukaup lihtsast metallist (T. K. ots. nr. 1046).

## Ettevõtete tegevusest.

### Uusi tööstusi.

Kaubandus-tööstusministeeriumi tööstusosakond on järgmiste ettevõtete sisseseadmiseks ja tööalgamiseks annud luba:

A. Marie Peetsile Tartus, Pihkva tän. nr. 100, piimamasinate tehase sisseseadmiseks. Tehas annab kuni 100 töölisel töö. Jõuandjaks on elektrimootorid kogujõuga 22 h. j. Tehas valmistab piimatalitusmasinaid, piimakaalusid, põlütööriistu jne.

A.-s. Balti puuvillaketramise- ja kudumisevabrikule Tallinnas, Kopli tän. nr. 21, nimetatud a.-s. puuvillaketramise- ja kudumisevabriku katlamaja ümberehitamiseks ja seal tööalgamiseks. Katlamajas on seatud üles kaks, à 342 ruutmeetr. soojenduspinna, aurukatelt, millised töötavad 25-atm. surve all. Katelde kütmine sünnib põlevkiviga, milline sorteeritakse, kaalutakse ja tõstetakse üles mehaaniliselt; samuti sünnib ka tuha kõrvaldamine ja katelde veega varustamine, kusjuures vesi enne filtreeritakse.

Tarvitusele võetud katelde ja kogu sisseseade poolest kuulub nüüd kõne all oleva vabriku jõujaam Euroopa moodsaimate jõujaamade hulka ja a.-s. ei ole tema ehitamisel jätnud tähelepanuta võimalust jaama võimet juure-ehitusega tõsta kahekordseks.

Konst. Jürgens ja Konst. Simoni-tele Kodasoo vallas, Harjumaal, puumassivabrikus uue, 65-h.-j. lokomobiili ülesseadmiseks. Vabrikus leiab tööd 15 töölist. Jõuandjateks on ülalnimetatud lokomobiil ja 2 vesiturbiini kogujõuga 140 h. j. Valmistab puumassi, mis kohaliku paberitööstuse poolt töötatakse ümber paberiks.

Kirjastusühisus „Sakalale“ Viljandis, Lossi tän. nr. 22, trükikoja sissesead-

miseks ja seal tööalgamiseks. Trükikoda annab tööd 25 töölisel. Jõuandjateks kolm elektrimootorit kogujõuga 6 h. j. Valmistab igasuguseid trükiteid.

Johan Ristisaarele Hummulis vallas, Valgamaal, ajutise saeveski sisseseadmiseks ja seal tööalgamiseks. Saeveski annab tööd 20 töölisel. Jõuandjaks on 20-h.-j. lokomobiil. Valmistab mitmesuguseid laudu, prusse jm. ehitusmaterjali.

Kartuliühisuste liidule Rapla vallas, Valtu asund., Harjumaal, piirituse rektifikatsioonivabriku sisseseadmiseks ja seal tööalgamiseks. Ettevõtte annab tööd 6 töölisel ja on määratud ümbruskonna piiritusvabrikute poolt valmistatud toorpiirituse ümbertöötamiseks puh-taks piirituseks.

Villem Kattaile Hummulis vallas, Valgamaal, ajutise saeveski sisseseadmiseks ja seal tööalgamiseks. Ettevõttes leiab tööd 15 töölist. Jõuandjaks on 10-h.-j. lokomobiil. Valmistab laudu, prusse jm. ehitusmaterjali.

A.-s. „Rotermanni tehastele Tallinnas, Narva maant. nr. 15, end. Brockhauseni veski ruumes, lina- ja takupuhastamisvabriku sisseseadmiseks ja seal tööalgamiseks. Ettevõtte annab esialgu tööd 10 töölisel. Jõuandjateks elektrimootorid kogujõuga 19 h. j. Puhastab lina ja takku ühe masina ja 24 v'rrri abil.

O.-ü. „Pikkerile“, Vasalema asunduses, Harjumaal, tööalgamiseks ühisuse poolt sisseseatud püssitongide- ja padrunitete-hases. Ettevõtte töötab koos mehaanikatöökojaga, andes tööd 15 töölisel. Valmistab tonge ja padruneid jahipüsside ja tulirelvade tarbeks.

A.-s. Eestimaa põllumajanduse ja tööstuse aktsiaseltsile Pärnus, Munga tän. nr. 2, automaat-bensiinijaama sisseseadmiseks, mahuga kuni 2.200 liitrit bensiini.



Jaam on määratud bensiinimüügiks jõumasinatele j. m. tarvidusteks.

A.-s. „The Timber Co“ Tartus on kaubandus-tööstusministerumi tööstusosakonnalt loa saanud seada sisse Tartus, Sõbra tän. 56/44, tuletikuvabrikut. Vabrik annab esialgu tööd 50 töölisle. Jõuandjaks lokomobiil. Valmistab tikutraati ja tuletikke nii sise- kui ka välisurule.

Usaldusühisus „V. Grohmann & Ko“ Tallinnas on omandanud Tallinnas, Katusepapi tän. nr. 1 asuva katusepapi vabrikut ja on alanud nimetatud vabrikus katusepapi valmistamist. Esialgu leidub ettevõttes tööd 5 inimesele, kuna tulevikus vabriku tegevust ja tööliste arvu kavatakse suurendada.

## Rahuldamata jäetud palved.

Tallinna ärimehe Max Klompuse palve, anda talle luba Tallinnas, Kopli tän. nr. 10, tubakavabriku „Siiva“ sisseseadmiseks ja seal töö algamiseks, on kaubandus-tööstusministerumi tööstusosakonna poolt jäetud esialgu rahuldamata mitmesugustel vormilistel põhjustel ja ka selle tõttu, et kavatsetava vabriku ruumid maksvate sundmääruste nõuetele vastavalt pole korda seatud.

Samuti on tagasi lükatud ka Robert Masingi palve, lubada talle Tallinnas, S. Pärnu mnt. 92, klaasivabrikut sisse seada. Tagasilükamise põhjuseks on olnud vabrikuruumide mittevastavus maksvate sundmääruste nõuetele ja puudused palve sisus.

## Uusi seadusi ja määrusi.

### Laevamõõtmise tasunormid.

„Riigi Teatajas“ nr. 33 — 1927. a. on avaldatud teedeministri määrus laevamõõtmise tasunormide kohta, mis sisaldab „Riigi Teatajas“ nr. 85/86 — 1924. a. avaldatud laevade mõõtmise seaduse § 16 põhjal määratud tasunorme. Määrus hakkas maksma 7. aprillil s. a., millisest päevast kaotas maksu „R. T.“ nr. 25 — 1921. a. avaldatud määrus laeva mõõtmise ja mõõtmise tunnistuse eest võetavate maksude kohta.

### Määrus piima tollita sissetoomise kohta Lätimaalt.

Raha- ja kaubandus-tööstusministrite poolt on alla kirjutatud määrus täispiima tollita sissetoomise tingimuste kohta Lätimaalt ümber-töötamiseks Mõisaküla piimaühisuse meiereis. Nimetatud määruse põhjal lubatakse Mõisaküla piimaühisusele Lätimaalt täispiima tollita sisse vedada ümber-töötamiseks oma meiereis tingimusega, et sellest piimast saadud kooritud piim (umbes 95%), niisama ka nõud, milles täispiim

sisse veetud, viibimata Lätimaale tagasi veetakse ja et koorest valmistatud või samuti väljamaale eksporteeritakse mitte hiljem kui kuue kuu jooksul. Valve määruse täitmise üle pannakse Mõisaküla tollipunkti peale. Sisseveetud täispiima, nõude ja või kohta tuleb tarvilised raamatud pidada ja neist iga kuu tollidirektorile aruanded esitada, juure lisades ka või väljavedaja firma tõenduse, et või välisurule saadetud; mille juures tollidirektorile õigus antakse Mõisaküla piimaühisuse tegevust sel alal kontrollida.

## Äriettevõtete koosolekuid.

19. aprillil:

A.-s. „Royal Film“ korraline peakoosolek kell 5 p. l. Tallinnas, seltsi ruumides.

21. aprillil:

Eesti-Vene panga peakoosolek kell 5 p. l. S. Karja tän. 18.

K.-ü. „Rahvaülikool“ korraline peakoosolek S. Karja t. 18, Eesti Laenu-panga ruumides.

A.-s. „Näitus“ peakoosolek kell 6 p. l. V. Viru t. 12.

22. aprillil:

Metsatööstuse a.-s. „Lignum“ aktsionäride korraline peakoosolek kell 5 p. l. Telliskivi tän. 35.

A.-s. „Linaprodukt“ erakorraline peakoosolek, kell 6 p. l. Valli t. 4—8.

„Kauba Pank a.-s.“ korraline peakoosolek kell 6 p. l. Tartus, Suurturg 12.

23. aprillil:

Paberi ja papi ümber-töötamise a.-s. „Papyron“ korraline peakoosolek kell 5 p. l. Kreutzwaldi t. 13—6.

A.-s. „Eesti Iva“ korraline peakoosolek kell 7 õht. Viru tän. 13.

O.-ü. „Alko“ korraline peakoosolek kell 3 p. l. Viljandis, Lossi t. 34.

24. aprillil:

A.-s. „Tartu Pärmivabriku“ peakoosolek kell 11 homm. Tartus, pärmivabriku ruumides.

25. aprillil:

A.-s. „Frigor“ korraline peakoosolek kell 6 p. l. V. Karja tän.

Vändra klaasivabriku M. Graubner o-ü. korraline peakoosolek kell 4 p. l. Tallinna pangamaja G. Scheel ja Ko ruumides.

28. aprillil:

Eesti linatööstuse a.-s. peakoosolek kell 4 p. l. pangamaja G. Scheel ja Ko ruumides.

„Eesti Lloid“ korriline peakoosolek kell  
6 p. l. Pikk t. 11.

29. aprillil:

A.-s. „Ephag“ peakoosolek kell 6 p. l.  
Harju t. 41.

30. aprillil:

A.-s. Rumberg, Tuberg ja Ko korra-  
line peakoosolek kell 6 õhtul, S. Kloostri-  
tän 22/18.

A.-s. Tallinna köievabriku „John  
Carri pärijad“ korriline peakoosolek kell  
5 p. l. Kopli t. 19.

## Turgude ülevaade

m ä r t s i k u u l

Teravili: Turu põhitendents, mis märtsi  
esimesel poolel kaldus lõdvenemise poole, valit-  
ses veelgi suuremal määral märtsi teisel poolel.  
Nisuhinnad Chicagos langesid kuni 6% viimase  
nelja nädala jooksul. Peapõhjuseks on tagava-  
rade hoogne kasvamine.

Metallid: Vasehinna kestev, kuigi aeg-  
lane tõus kestis kogu märtsikuu jooksul, välja  
arvatud tähtsuseta kõikumine märtsi teisel poo-  
lel. Tagavarad kahanevad, kuigi tarvitajad ost-  
mises on tagasihoidlikud. Vene metalliostud on  
turgu siiski n. metamisväärselt toetanud.

Kivisüsi: Söeturul on muutunud mee-  
leolu rahulisemaks. Minekut op tööstustele vaja-

listel sortidel; Saksamaal, Ruhri piirkonnas on  
päevaproduktioon mõne tuhande tonni võrra vä-  
henenud. Prantsusmaal on nõudmine söeturul  
väga piiratud ja väljavaateid seisukorra parane-  
miseks ei ole. Inglismaal on nädalaprodukt-  
sioon umbes miljon tonni võrra vähenenud.

Raud: Saksamaal ja Ameerikas ilmuta-  
rauaturg uuesti hindade tõusu tendentsi peami-  
selt elavamaks muutunud ehitustegevuse taga-  
järjel. Lääne kontinendi ja Inglismaa võistlus  
annab ennast mõjuvalt tunda. Prantsusmaal  
moodustab sisemaa nõudmise rahuldamine täht-  
sama osa läbimüügist, kuna väljavedu on tundu-  
valt langenud.

## Toiduainete turg.

London.	
Nisu, kaal—496 Inglise naela	
Northern Manitoba . . . . .	£ 55/6
Hard Winter . . . . .	51/6
Rosario Santa . . . . .	50/3
Jahu, kaal — 280 Ingl. naela.	
Manitoba . . . . .	42/
Austraalia . . . . .	37/11/2
Kansas . . . . .	41/3
Otrad	
Kanada Nr. 3, kaal — 370	
Ingl. naela . . . . .	34/3
Kalifornia, kaal — 424 Ingl.	
naela . . . . .	40/
Kaerad, kaal — 320 Inglise	
naela	
La Plata . . . . .	21/3
Canada № 2 . . . . .	
2. IV. Linad, cif.	
Riga Z. K. . . . .	86/0
Pärnu H. D . . . . .	83/0
Slanetz U/A Medium . . . . .	86/0
Bacon, kaal — 112 Inglise	
naela	Sh.
Iiri . . . . .	108/0 — 124/0
Daani . . . . .	91/0 — 96/0
Kanada . . . . .	90/0 — 96/0
Ameerika . . . . .	—

Munad, kaal — 120 Ingl. naela . Sh.	
Inglise . . . . .	” 11/0 — 13/0
Iiri . . . . .	” 11/3 — 12/0
Või, kaal — 112 Inglise naela	
Hollandi . . . . .	” 176/0 — 178/0
Daani . . . . .	” 176/0 — 178/0
Uus-Meremaa . . . . .	— — —
Austraalia . . . . .	” 136/0 — 162/0
Argentiina . . . . .	” 144/0 — 156/0
Eesti või . . . . .	” — — —
Läti „ I sort . . . . .	” — — —
” „ II „ . . . . .	” — — —

### 11. IV. Nisu Hamburg.

Sisemaa, tonni eest . . . . .	Rmk. 263 — 267
Manitoba, cif 100 kgr eest t.	fl. 16.15
Hard Winter, cif 100 kgr.	
eest . . . . .	” 14.80
Ameerika jahu, 100 kgr.	
eest . . . . .	§ 7 1/2 — 8 3/4

### Rukis

Sisemaa, tonni eest . . . . .	Rmk. 252 — 54
Western II, cif 100 kgr. eest	fl. 12.75

### Kaerad

Sisemaa, tonni eest . . . . .	Rmk. 210 — 214
-------------------------------	----------------

11. IV. Odrad, talve,

Sisemaa, tonni eest . . . Rmk. —

Rasv

Purelard American, 100 kgr. eest . . . . . \$ 317/8  
 Steamlard 100 kgr. eest . . . . . " 30.75

Odrad, suve,

Sisemaa, tonni eest . . . " —

Või, Berliini engroshinnad, tsentneri eest Rmk.

Suhkur

C. S. R. Feinkorn, 50 kgr. eest loco . . . . . £ 17/3  
 Saksa „Eksport“, 50 kgr. eest termiin . . . . . " 17/3  
 Java 50 kgr. eest termiin . . . . . " 15/6  
 American Fine Granulated 50 kgr. eest . . . . . "

7. IV.

Välismaa I sort . . . . . " 203—208  
 " II " . . . . . " 171—173  
 " III " . . . . . " 165—167

8. IV.

Eesti või . . . . . " 187—189  
 Läti või, punane . . . . . " 187—190  
 " must . . . . . " 183—195

Riis

Burmah II, 50 kgr. eest . . . " —

Välisbörsid.

	L O N D O N										
	29. III	30. III	31. III	1. IV	2. IV	4. IV	5. IV	6. IV	7. IV	8. IV	9. VI
Frank . . .	124.02	124.03	124.01	124.02	124.00	124.02	124.02	124.02	124.02	124.02	124.
Dollar . . .	4.8575	4.8571	4.8568	4.8562	4.8574	4.8578	4.8575	4.8568	4.8568	4.8568	4.857/16
Rootsi kroon	18.13 1/4	18.13 1/4	18.13	18.12 3/4	18.12 1/4	18.12 1/4	18.12 5/8	18.13 1/4	18.13 1/4	18.13 5/8	18.13 1/4
Daani kroon	18.21 1/2	18.20 3/4	18.20 3/4	18.20 3/4	18.21	18.21	18.20 1/2	18.20 1/4	18.20 1/4	18.20 1/4	18.20 1/4
Norra kroon	18.65	18.65	18.65	18.67	18.73 1/2	18.67	18.67	18.70	18.80	18.80	18.81
Saksa mark	20.48	20.48	20.48 1/4	20.48 1/8	20.48 1/2	20.49	20.49 1/4	20.49 1/4	20.49 1/4	20.49 1/4	20.48 5/8
Soome mark	192.75	192.75	192.80	192.80	192.80	192.80	192.80	192.85	192.85	192.85	192.85
Floriin . . .	12.1412	12.1393	12.1393	12.1406	12.143 3/8	12.1425	12.1387	12.1393	12.1372	12.1387	12.14 3/16
Liir . . . . .	106.10	105.90	105.87	103.05	102.85	101.65	100.62	101.37	101.60	100.55	100.5 1/16
Helveetsia fr.	25.24 1/4	25.24 1/4	25.24 3/4	25.24 3/8	25.25	25.25 1/4	25.25 3/8	25.25 1/4	25.25 1/4	25.25 7/8	25.25 3/8
Tshehhosl.kr.	164.00	164.00	164.00	163.93	164.00	164.06	164.06	164.00	164.00	164.00	164.00
Belgia frank	34.95	34.95 1/4	34.94 3/8	34.92 1/4	34.93 1/2	34.94 1/2	34.94	34.94 1/2	34.94 1/2	34.93 1/4	34.93 1/4
Shillingid	34.57	34.57	34.57	34.57	34.58	34.52	34.52	34.53	34.57	34.50	34.54 1/2
Poola slot	43.50	43.50	43.50	43.50	43.50	43.50	43.50	43.50	43.50	43.50	43.50
Pengo . . . .	27.83	27.84	27.84	27.82 1/2	27.82	27.85	27.83	27.83	27.86	27.85	27.83
Latt . . . . .	25.20	25.19 7/8	25.19 7/8	25.20	25.20	25.20	25.20	25.20	25.20	25.20	25.20
Litt . . . . .	49.50	49.50	49.25	49.50	49.50	49.50	49.50	49.50	49.25	49.25	49.25
Tsherv. rbl.	942.00	942.50	942.50		942.50	942.00	942.00	942.00	942.50	942.50	942.50
Kuld p/unts											
Höbe p/unts	2/18 1/4	2/21 1/16	2/17 8	2/2 3/16	2/2 1/4	2/2 3/16	2/2 3/8	2/2 3/4	2/2 3/16	2/2 1/4	2/2
Plaat. p/unts	390/400				390/400						390/400

	B E R L I N										
	29. III	30. III	31. III	1. IV	2. IV	4. IV	5. IV	6. IV	7. IV	8. IV	9. IV
Naelsterling .	20.479	20.483	20.470	20.476	20.483	20.486	20.488	20.488	20.488	20.488	20.49
Frank . . . .	16.515	16.52	16.52	16.52	16.52	16.525	16.52	16.52	16.525	16.525	16.525
Dollar . . . .	4.217	4.2165	4.2165	4.217	4.2175	4.218	4.218	4.218	4.218	4.2185	4.2185
Rootsi kroon	112.93	112.93	112.92	112.95	113.50	113.02	112.95	112.97	113.00	112.95	112.98
Daani kroon	112.49	112.52	112.51	112.51	112.53	112.60	112.60	112.59	112.58	112.57	112.57
Norra kroon	109.87	109.80	109.85	109.79	109.65	109.55	109.65	109.65	109.10	109.12	108.85
Soome mark	10.62	10.62	10.622	10.618	10.623	10.623	10.623	10.62	10.624	10.621	10.622
Floriin . . . .	168.71	168.73	168.72	168.72	168.76	168.77	168.80	168.75	168.80	168.78	168.79
Liir . . . . .	19.39	19.345	19.35	19.835	19.93	20.25	20.435	20.33	20.17	20.36	20.36
Helveetsia fr.	81.03	81.14	81.125	81.12	81.135	81.12	81.125	81.175	81.135	81.12	81.21
Tshehhosl.kr.	12.467	12.488	12.488	12.489	12.489	12.489	12.491	12.493	12.494	12.492	12.49
Belgia frank	58.61	58.61	58.61	58.61	58.585	58.645	58.585	58.64	58.63	58.66	58.665

# EESTI PANK

## 1927. aastal.



	20. III. 27.	28 II. 27.	31. I 27.	31. XII. 26.
Kuld . . . . .	507.139	506.591	505.966	504.734
Välisvara . . . . .	518.998	477.726	376.115	369.806
Välisvekslid . . . . .	81.517	89.683	88.749	91.063
Sisevekslid . . . . .	1.747.547	1.725.022	1.736.428	1.751.410
Laenud . . . . .	4.024.055	4.063.341	4 024.011	4.045.254
Garant. ja akkred. debit. . .	350.159	354.260	368.635	361.106
Hoiusummad . . . . .	4.669.201	4.768.953	4.736.018	4.640.258
Raharingvool . . . . .	3.490.300	3.426.300	3.308.900	3.354.400
sellest pangatähed . . .	1.989.200	1.952.000	1.904.500	1.905.900
Kattevara . . . . .	1.562.800	1.521.000	1.418.900	1.351.100
Katte protsent . . . . .	44,8	44,4	42,9	40,3

Peale aasta lõpetust, mis Eesti Pangas pikemat aega nõudis portfelli ja laenude uuesti üksikasjalisele kaalumisele võtmise pärast, näitab avaldatud kokkuvõtlik arveteseis 31. detsembrist kuni 20. märtsini soodsat liikumist.

Kuld suurenes 504,7 milj. margalt 507,1 milj. margani peajasjalikult sisemaa ostude tõttu, kuna kohustusvaba välisvara 369,8 milj. margalt 519 milj. margani, seega 40 protsendi võrra. Eesti Panga kattevarad ulatuvad 20. märtsiks 1.026,1 milj. marga peale 758,3 milj. marga vastu 31. märtsil 1926. a. ja moodustas 65,7 kogu raharingvoolu kattest, kuna riigikassa varad 34,3% katsid.

Liikumine välisvekslites on tähtsuseta, nagu siseveksliteski, mis aasta lõpul 1.751,4 milj. mk. ja 20. märtsil 1.747,5 milj. mk. Laenude arve kõikumised on samuti väga piiratud ja uute laenude andmine sünnib tagasitulevate summade piirides. 31. dets. l. a. olid kõik laenuarved 4.045,3 milj. mk. ja 20. märtsil 4.024,1 milj. olnud 28. veebr. s. a. 4.063,3 milj. mk.

Hoiusummade liikumine oli peajasjalikult tingitud riigikassa arve muudatustest.

Raharingvoolus avaldub kevadise sesooni tõusu algus: olles 20. märtsil 3.490,3 milj. mk. Mk. 3.354,4 milj. vastu detsembris.

**Tallinna börsikomitee juures asuva kaupade ja prahtide komisjoni poolt koteeritavate kaupade nimekiri ja hinnad (en gros).**

Jahud: nisu pehme, kõrgem s., Ameerika ja inglise pd.	760—825	Õlikoogid, linaseemne . . . . .	pd.	240—250
„sõre, kõrgem sort Ameerika ja inglise „	810—830	„ päevaille . . . . .	„	240
„J. Puhk ja Pojad“ rukkijahu	330—340	Soja, jahu . . . . .	„	330
„ „ pütül	450—480	Jahu, päevaille . . . . .	„	250—260
„J. Puhk ja Pojad“ suurveski saadused. Hinnad arvatud 50 klg. eest ühes valge puuvil- lase kotiga: Pütüljahu:		Segajõutoit I s. . . . .	„	—
Rukkijahu: . . . . .		„ II s. . . . .	„	—
Rukkijahu: . . . . .		Nisukliid . . . . .	„	200—205
Rukkijahu: . . . . .		Puuvillane riie, Bjas . . . . .	arss.	37,50—46,50
Rukkijahu: . . . . .		„ Mitkal . . . . .	„	28,50—34,50
Rukkijahu: . . . . .		Lina, Liivi R . . . . .	pd.	1850—2150
Rukkijahu: . . . . .		„ Petseri . . . . .	„	2100—2150
Rukkijahu: . . . . .		„ Võru . . . . .	„	2050—2100
Rukkijahu: . . . . .		„ Tartu . . . . .	„	1800—1900
Rukkijahu: . . . . .		Linaseemned, õli 87 $\frac{1}{2}$ % basis	„	400—410
Rukkijahu: . . . . .		Linaseemned, külvi . . . . .	„	440—450
Rukkijahu: . . . . .		Takud, Codilla, I . . . . .	„	1000
Rukkijahu: . . . . .		„ II sort . . . . .	„	800
Rukkijahu: . . . . .		„ III „ . . . . .	„	550
Rukkijahu: . . . . .		Kivisüsi, auru, Yorkshire, 2k. pest.	„	52—54
Rukkijahu: . . . . .		„ Newcastle . . . . .	„	51—52
Rukkijahu: . . . . .		„ sepa . . . . .	„	56—58
Rukkijahu: . . . . .		Koks, valu . . . . .	„	80—82
Rukkijahu: . . . . .		„ gaasi . . . . .	„	75
Rukkijahu: . . . . .		Põlevkivi, I sort A . . . . .	„	10
Rukkijahu: . . . . .		„ I „ B . . . . .	„	9
Rukkijahu: . . . . .		„ II „ . . . . .	„	7,50
Rukkijahu: . . . . .		„ III „ . . . . .	„	5
Rukkijahu: . . . . .		„ Fenolaat . . . . .	„	200
Rukkijahu: . . . . .		„ Gudroon . . . . .	„	240
Rukkijahu: . . . . .		„ pigi . . . . .	„	190
Rukkijahu: . . . . .		Raud, sordi . . . . .	„	235—250
Rukkijahu: . . . . .		„ vits . . . . .	„	340—520
Rukkijahu: . . . . .		„ plekk . . . . .	„	370—510
Rukkijahu: . . . . .		„ plekk, tsingitud . . . . .	„	690—770
Rukkijahu: . . . . .		Raudtalad . . . . .	„	250—270
Rukkijahu: . . . . .		Teras, vedru . . . . .	„	450—510
Rukkijahu: . . . . .		„ tõõristade . . . . .	„	1200—1400
Rukkijahu: . . . . .		„ talla . . . . .	„	280—300
Rukkijahu: . . . . .		Belgia reejalase teras, sitkus 45	„	—
Rukkijahu: . . . . .		Malm . . . . .	„	170—180
Rukkijahu: . . . . .		Inglitina . . . . .	„	11.000—11.200
Rukkijahu: . . . . .		Seatina . . . . .	„	1300—1350
Rukkijahu: . . . . .		Vaskplekk, punane . . . . .	„	3400—3600
Rukkijahu: . . . . .		„ valge . . . . .	„	3200—3400
Rukkijahu: . . . . .		Tsink-plekk . . . . .	„	1800—2200
Rukkijahu: . . . . .		Masinaõli, Vene, . . . . .	„	480—530
Rukkijahu: . . . . .		„ Ameerika . . . . .	„	570—640
Rukkijahu: . . . . .		„ mootor . . . . .	„	700—760
Rukkijahu: . . . . .		„ auto . . . . .	„	950
Rukkijahu: . . . . .		Linaseemneõli . . . . .	„	1210
Rukkijahu: . . . . .		Värnits . . . . .	„	1250
Rukkijahu: . . . . .		Tsilindriõli, Vene . . . . .	„	625—950
Rukkijahu: . . . . .		„ Poola . . . . .	„	—
Rukkijahu: . . . . .		„ Ameerika haril. aur. 280 <sup>o</sup>	„	570—590
Rukkijahu: . . . . .		„ ülekuum. „ 320 <sup>o</sup>	„	935—975
Rukkijahu: . . . . .		Põlevkiviõli . . . . .	„	170
Rukkijahu: . . . . .		Nafta, Vene . . . . .	„	245—260
Rukkijahu: . . . . .		„ Ameerika . . . . .	„	215—225
Rukkijahu: . . . . .		Petrooleum, Vene, sisternid ja vaadid . . . . .	„	300—310
Rukkijahu: . . . . .		„ Poola, sist. ja vaadid	„	—
Rukkijahu: . . . . .		„ Am., sistern. ja vaadid	„	300—310
Rukkijahu: . . . . .		Bensiin, Vene . . . . .	„	550—560
Rukkijahu: . . . . .		„ Ameerika . . . . .	„	560—570
Rukkijahu: . . . . .		Piiritus, eksport (excl. vaat) fob	ltr.	55
Rukkijahu: . . . . .		Pesusooda, välismaa . . . . .	pd.	195
Rukkijahu: . . . . .		„ kodumaa . . . . .	„	165
Rukkijahu: . . . . .		Seebikivi . . . . .	„	500—530

Värvid, nigrosiin, vees sulav, välism. pd.	9200
" tsinkvalge, välism. . . . . "	1500—1650
" tinavalge, " . . . . . "	1585
" ooker, " . . . . . "	360—470

Väetisained,	
salpeeter, Norra 100 kg. pd.	1980
" " Tshiili . . . . . pd.	420
" superfosfaat 18—20% kott	580
" thomasjahu 16—17% . . . . . "	575
" kaalisool 30% <sup>o</sup> , 100 kg. . . . . "	765
" 40% . . . . . "	995
" kainiit 12% <sup>o</sup> . . . . . "	55—60
Väävelhapanumoniaak . . . . . kott	1900
Lubjalämmastik . . . . . " . . . . . "	1800
Vosvoriit, Eesti 6% . . . . . 6 pd.	—
Eesti rikast. vosvoriit 28—30% <sup>o</sup> . . . . . "	500
Paber, rotatsiooni . . . . . pd.	440
Tsement, Portland, Kunda . . . . . "	
pütt 10 pd. 10 nl. . . . . tünn	875—925
Tsement, Aseri . . . . . " . . . . . "	875—925
Kriit, toores . . . . . pd.	—
" pestud . . . . . "	118—120
Asfalt . . . . . " . . . . . "	120
Kivitõrv . . . . . " . . . . . "	340—350
Puutõrv . . . . . " . . . . . "	460—480
Lubi . . . . . " . . . . . "	48—50
Kips, tükkides . . . . . " . . . . . "	25
" jahvatatud . . . . . " . . . . . "	40
" krohvimise . . . . . " . . . . . "	50—75
Telliskivid, I sort . . . . . tuhat	6500—7000
" A.-s. „Silikaat“ . . . . . " . . . . . "	4000—4500
Tulitükid, orig. kast (5000 toosi) . . . . . "	3750—4650
Nahk, talla, Eesti, kodumaa tooresnahast valmist, pd. I s. . . . . pd.	5400—5600
Nahk, talla, Ameerika tooresn. valmistatud, I sort . . . . . "	6000—6200
Nahk, talla, Ameerika tooresn. valmistatud, II sort . . . . . "	5600—5800
Tooresnahk, väikesed ja suured . . . . . "	—
Silikaat D/B/B . . . . . " . . . . . "	—
Puumaterjalid, saetud . . . . . "	—
Eesti Strd I, II ja III s. frko Tall. . . . . "	—
" IV s . . . . . "	—
" propsid; 7×7 . . . . . "	—

## Prahid:

Lina	
Tallinn — Stettiin . . . . . tonn sh.	20/—
" — Gent . . . . . " . . . . . "	18—20/—
" — Dundee . . . . . " . . . . . "	32/6
" — Belfast . . . . . " . . . . . "	50/—

Takud  
Puumaterjalid

	Standard
Tallinn — London . . . . . "	sh. 37/6—42/6
" — E. C. C. P. (Inglise ida- ja läänerand) . . . . . "	—
" — Antwerpen . . . . . " . . . . . "	35—37/6
" — Southampton . . . . . " . . . . . "	—
" — Manchester . . . . . " . . . . . "	—
" — Amsterdam . . . . . " . . . . . "	—
" — Dundee . . . . . " . . . . . "	—

## 25% talve juuremaks.

Segakaup	
Tallinn — Stettiin . . . . . tonn sh.	12—25/—
" — London . . . . . " . . . . . "	—
" — Stokholm . . . . . " . . . . . "	Rkr. 12—30

Või	
Tallinn — Stettiin . . . . . tünn sh.	1/6

Kartulid	
Tallinn — Stokholm . . . . . tonn Rkr.	9—

## Tallinna börsi kursisedel.

		30. III.	1. IV.	4. IV.	6. IV.	8. IV.	11. IV.	
1 dollar	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	372	372	372	372	372	372	—
	M.	375	375	375	375	375	375	—
1 nael-sterling	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	1807	1807	1807	1807	1807	1807	—
	M.	1822	1822	1822	1822	1822	1822	—
100 Saksariigimark	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	8840	8840	8840	8840	8840	8840	—
	M.	8940	8940	8940	8940	8940	8940	—
100 Soome marka	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	937	937	937	937	937	937	—
	M.	947	947	947	947	947	947	—
100 Rootsi krooni	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	9995	9995	9995	9995	9995	9995	—
	M.	10.080	10.080	10.080	10.080	10.080	10.080	—
100 Daani krooni	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	9950	9950	9950	9950	9950	9950	—
	M.	10.050	10.050	10.050	10.050	10.050	10.050	—
100 Prantsuse franki	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	1445	1445	1445	1445	1445	1445	—
	M.	1520	1520	1520	1520	1520	1520	—
100 Hollandi guldenit	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	14.915	14.915	14.915	14.910	14.910	14.910	—
	M.	15.060	15.060	15.060	15.060	15.060	15.060	—
100 latti	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	7150	7150	7150	7150	7150	7150	—
	M.	7250	7250	7250	7250	7250	7250	—
100 Tšehhoslovakkia krooni	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	1100	1100	1100	1100	1100	1100	—
	M.	1125	1125	1125	1125	1125	1125	—
100 Helveetsia franki	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	7175	7175	7175	7175	7175	7175	—
	M.	7275	7275	7275	7275	7275	7275	—
100 Norra krooni	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	9725	9725	9650	9700	9625	9650	—
	M.	9875	9875	9800	9850	9775	9800	—
1 belga	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	51.50	51.50	51.50	51.50	51.50	51.50	—
	M.	53.—	53.—	53.—	53.—	53.—	53.—	—
100 Itaalia liiri	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	1700	1725	1765	1785	1790	1775	—
	M.	1775	1800	1840	1860	1865	1850	—
100 Ungari krooni	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	65.25	65.25	65.25	65.25	65.25	65.25	—
	M.	66.75	66.75	66.75	66.75	66.75	66.75	—
1 Austria schilling	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	52.50	52.50	52.50	52.50	52.50	52.50	—
	M.	54.—	54.—	54.—	54.—	54.—	54.—	—
1 tscherv. rubla tschekk	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	189.50	189.50	189.50	189.50	189.50	189.50	—
	M.	193.50	193.50	193.50	193.50	193.50	193.50	—
1 Poola slot	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	38.—	38.—	38.—	38.—	38.—	38.—	—
	M.	43.—	43.—	43.—	43.—	43.—	43.—	—
1 Eesti kroon	T.	—	—	—	—	—	—	—
	O.	100	100	100	100	100	100	—
	M.	—	—	—	—	—	—	—

# Kaubanduse kontor K.A.Rütman & Co.

Tallinn

Vene tän. nr. 16. Telefon nr. 31-68.

Uued kaubasaadetised kohale jõudnud.

**MÜÜK ainult en-gros:**

Seebikivi, Inglise märk „kaks kätt“  
Söögisooda, Inglise  
Sooda calzin. 99%, Inglise  
Võisool I s., Inglise  
Glaubersool calzin, 96%  
Glaubersool kristall.  
Potasch calzin, 96/98%  
Kanifool, Ameerika  
Chromkali krist.  
Chromatron  
Veeklaas 58/60°  
Magnesiit „Euböa“  
Chlormagneesium

Tellimise peale kõik teised

**keemiaained,**  
tina-, tekstiil-, keemia-, seebi-  
ja klaasitööstustele.



IGASUGUSEID KÜÜNLAID  
VALMISTAB

**KÜÜNLAITEHAS  
STEADIN  
G. RAUKAS.**

TALLINN  
TELEFON N<sup>o</sup> 28-93 ja N<sup>o</sup> 47.



## EESTIMAA TÖÖSTUSE- JA KAUBANDUSE PANK.

Peapank Tallinnas, Suur Karja t. 7 Osakonnad: Haapsalus, Narvas, Pärnus, Petseris, Tartus, Valgas, Viljandis.

**Aktiva. Ariseis 31. detsembril 1926. Passiva.**

Kassa ja arved teistes pankades	18.55.517.—
Laenuid ja diskont. vekslid	420.714.392.50
Väärtpaberid	42.830.804.—
Välismaa rahad	2.393.459.50
Korrespondendid: „Loro“	1.425.930.—
„Nostro“ sisem.	6.114.815.—
„Nostro“ väljam.	24.955.367.—
Osakonnad	32.496.112.—
Liikumata varandus	28.292.261.50
Liikuv varandus	65.136.268.—
Garantiid	7.647.934.
Protestitud vekslid	129.264.749.—
Muud aktivad	216.940.—
	24.300.478.50

Aktiakapital	200.000.000.—
Tagavarakapitalid	89.470.031.—
Kinnisvara kustutuskapital	28.190.000.—
Hoiusummad	216.689.078.50
Korrespondendid: „Loro“	12.704.244.—
„Nostro“ sisem.	36.633.049.—
„Nostro“ väljam.	4.828.226.—
Osakonnad	54.1.5.510.—
Rediskont	28.292.239.50
Garantiid	6.094.054.—
Väljamaksmata dividend	129.264.749.—
Riigimaksud	1.849.027.—
1927. a. protsendid	786.078.—
Muksukäid ja aktepteeritud tratted	3.142.282.—
Muud passivad	3.860.840.50
Endiste aastate puhtakasu ettekanne	8.786.701.58
1926 a. puhaskasu	4.285.008.54
	3.472.804.88

Emk. . . . . 777.847.906.—

Emk. . . . . 777.847.906.—

**Debet. 1926. a. tulude ja kulude arve. Kredit.**

Makstud protsendid	2.724.590.50
Arikulud	29.085.323.75
Liikumata ja liikuva varanduse kustutuse %/o	3.546.271.50
Mahakirjutatud kahtlased nõudmised	2.982.77.—
1926. a. puhaskasu	3.472.804.88

Emk. . . . . 61.811.777.13

Saadud protsendid	28.254.841.80
Saadud komisjon, kursivahed ja muud tulud	33.480.944.83
Tagas saadud mahakirjut. nõudmised	76.491.—

Emk. . . . . 61.811.777.13

### Aktsonääride peakoosolek 4. aprillil 1927. a. otsustas:

1926. a. puhtakasust	Fmk. 3.472.804.88
üle viia tagavarakapitali	Emk. 349.989.—
määrata lisatasuks nõukogule	
ja revisjonikomisjonile	Emk. 608.000.—
	Emk. 957.969.—
ja tulejääk	Emk. 2.514.895.38
ühes endiste aastate ettekannega	„ 4.285.008.54
kanda 1927. a. arvele	Emk. 6.799.843.92

Juhatus.

# J. Puhk & Pojad

Tallinnas

Peakontor: Rannavärava puiestee 21

Telefonid: 15-84, 24-33, 26-15 ja 28-11

Telegr.: Puhk-Tallinnas

Tartu kontor  
Pärnu kontor  
Narva kontor  
Valga kontor

Viljandi kontor  
Peitseri kontor  
Rakvere kontor

Alati ladus saadaval

**Nisupüülid:** Eesti Parem - Kalev - Kungla  
- Sampo - Sõre - ja Manna

**Rukkijahu.** rukis, kaer ja odrad

**Suhkur** igä seltsi. Tee, riis, heeringad, sool

## A.-S.

# Balti Puuvilla ja Sindi Kalevi vabrikute ladu

Tallinnas, Suur Karja tänav nr. 13

Kõnetraadid: Juhatus — 24-66, — Üldine — 2-41, Kalevijaoskond 31-02,  
Arveosakond 31-56.

Igasugu pleekimata puuvillariide müük, nagu: bjas, sarge, mitkal, barhi, marlid,  
lõimed ja vatt kui ka lina- ja purjeriie.

Samuti müüb ladu ka oma vabrikus ümbertöötatud (pleegitud) mitmesuguses  
headuses pesuriiet ning rikkalikus mustrite valikus igaseltsi blusi-  
ja kleidiriideid kui ka satääni, põlleriideid ja pearätikuid.

Kaleviosaonnas suures valikus igaseltsi villast riiet, odavamad ja kõige kalli-  
mat, samuti ka villaseid tekke ja suurrätikuid.

Peale selle **Eesti niidimanufaktuuri õmblusniiti** kõigis numbrites.

**Müük ainult suurel arvul.**

**Müük ainult suurel arvul.**